

הַדָּשׁ SIVAN הַחֹדֶשׁ TAMUZ
 ROŠ CHODEŠ

VĚSTNÍK ŽIDOVSKÝCH NÁBOŽENSKÝCH OBCÍ
 V ČESKÝCH ZEMÍCH A NA SLOVENSKU

Rothschildův machzor z roku 1490.
 (K textu na straně 20.)

TEREZÍNSKÁ TRYZNA

19. května se konala Tereziánská tryzna, které je FŽO v ČR tradičně spolupořadatelem. S projevem vystoupila přeživší Dita Krausová a předsedkyně Poslanecké sněmovny Markéta Pekarová Adamová. Letošního vzpomínkového setkání se zúčastnili prezident ČR Petr Pavel, předseda vlády Petr Fiala a předseda Senátu Miloš Vystrčil. Židovskou modlitbu pronesl vrchní zemský rabín Karol E. Sidon.

fžo

MISE SOLIDARITY

Předseda FŽO Petr Papoušek se účastnil (21.–23. května) zasedání výkonného výboru Světového židovského kongresu a mise podpory a solidarity v Izraeli. Důležitou součástí byla návštěva míst, kde proběhly teroristické útoky 7. října a setkání s rodinami unesených, které stále drží teroristé Hamásu. Mimo to proběhly diskuse na půdě Knesetu o aktuální situaci, setkání s prezidentem Herzogem a samotné jednání výkonného výboru.

pp

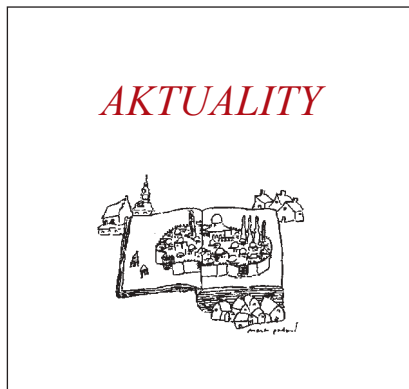
NOVÁ PRAVIDLA

Pro vstup do Izraele platí nová pravidla. Od srpna 2024 budou muset mít všichni zahraniční cestující do Izraele povolení nebo vízum ke vstupu. Cestující s pasy ze Severní Ameriky, Evropy a řady dalších zemí mohou vízum získat prostřednictvím jednoduché on-line žádosti. Žájemci z USA a Německa mohou začít podávat žádosti od června 2024. Všechny ostatní země mohou začít podávat žádosti od července 2024. Platí se poplatek ve výši 25 NIS, který však bude do 1. srpna zdarma. Povolení bude platit dva roky. Další informace a žádost o víza naleznete na adrese <https://israel-entry.piba.gov.il/>.

vi

LIMMUD

Federace ŽO v ČR uspořádala ve dnech 14.–19. května jubilejní desátý ročník Limmudu – setkání členů židovských komunit z Česka a ze Slovenska. Limmud proběhl v hotelu Panorama v Blansku a zúčastnilo se ho 200 lidí. Po tragických událostech ze 7. října jsme jako téma letošního Limmudu zvolili „naději“. Účastníci měli možnost podělit se s našimi diskutujícími o to, co dává naději jim a zda ji máme i jako společnost a stát, případně kde ji máme hledat my sami. Co o naději míní Menaše Kliment a co Jehuda Ješarim? Jakou naději dává v dnešním nebezpečném světě České re-

publice náčelník generálního štábu Karel Řehka? Zda máme naději s Putinovým Ruskem v zádech, se pokusil zodpovědět Jiří Čistěcký, o svojí vizi naděje pro svět se s námi podělil Jefim Fištejn. Dává politoložka Irena Kalhousová naději Izraeli? Jakub Král společně se Zbyňkem Tarantem nastínil, jak se po 7. říjnu projevují čeští antisemité a proč i přes to máme naději. To byla témata přednášek pro dospělé. Pro děti byl připraven bohatý sportovní a kreativní program a společně jsme oslavili šabat.

fžo

ZLODĚJI SNŮ

Kanadsko-česká zpěvačka a skladatelka Lenka Lichtenberg v rámci svého evropského turné s programem *Zloději snů* zavítala také do Terezína. Ve čtvrtek 13. června v půdním divadle Muzea umění v bývalých Magdeburských kasárnách představila českému publiku hudební projekt na motivy básní její babičky Anny Hany Friesové z období druhé světové války, kdy byla dva a půl roku spolu s manželem a dcerou vězněna právě v Terezíně.

pt

ČESTNÍ OBČANÉ PRAHY 8

Čestnými občany Prahy 8 pro rok 2024 se stali Jiří Pavel Kafka, Martin Hof a Jan Švadlenka. Zastupitelé městské části to schválili tento týden ve středu. Slavnostní akt udílení ocenění proběhne tradičně v září v obřadní síni Libeňského zámku. Udílením čestných občanství chce Praha 8 oceňovat osobnosti, které se zvláště významným způsobem zasloužily jak o celospolečenský přínos, tak o rozvoj, prospěch a dobré jméno osmé městské části.

Podplukovník v. v. Jiří Pavel Kafka je český válečný veterán z druhé světové války, poslední žijící letec RAF. Narodil se do židovské rodiny 2. května 1924, letos se tedy dožil 100 let. Na konci června

1939 se spolu se sourozenci dostal dětským transportem Nicholase Wintona do Anglie, kde o tři roky později vstoupil ve svých 18 letech do Československé armády. Následně byl vybrán do Royal Air Force, kde sloužil jako palubní střelec a radista u 311. československé bombardovací peruti. Po válce žil v Československu (1945–1947), Anglii (1947–1960; 1968–1990) a Izraeli (1960–1968). Po sametové revoluci se přestěhoval zpět do Prahy. V roce 2023 obdržel od českého prezidenta Petra Pavla medaili Za hrdinství.

p8

MEHRIN 3D

Od 14. května je v Brně veřejnosti přístupná nová stálá expozice v židovském muzeu na Vídeňské 14. Po velkém úspěchu výstavy *Naše domy*, kde se stovky návštěvníků dozvídaly dosud neznámé skutečnosti o domech, v nichž žijí a které patřily před válkou židovským majitelům, se v rekonstruovaných suterénních prostorách muzea Malý Mehrin otevírá nová stálá výstava. Její základ tvoří vzácné rituální předměty ze sbírek Židovského muzea v Praze, které se vztahují k Moravě. Muzeum na Vídeňské zatím nabízí tyto předměty ke zhlédnutí v atraktivní 3D podobě, tedy jako hologramy. Vedle toho si budou návštěvníci moci sami složit štít na Tůru z roku 1815 na velké interaktivní obrazovce, zažít moderní šabesovou večeři nebo se začíst do příběhů někdejších významných židovských center v Mikulově či Boskovicích.

mhr

OBSAH

Cena Toma Stopparda 3
 Komentář k Tófe 4–5
 Rozhovor s Veronikou Tuckerovou o Franzi Kafkovi v Čechách 6–7, 12
 Zpátky v poušti – o situaci před parlamentními volbami ve Francii 8–9
 Laudatio Filipa Karfíka pro Alenu Bláhovou v Klagenfurtu 10–11
 Jindřich Toman: Orwell v praxi 13
 100. výročí – O událostech věnovaných centeniu úmrtí Franze Kafky 14–15
 Eškol Nevo: *Sled udalostí* (recenze) 16
 Rachel Hanan: *Přemohla jsem svůj hněv* (recenze) 17
 Básně Lia Sioa-poa a Miloše Doležala, věnované Franzi Kafkovi 18–19
Podobojí a Shapira 19
 Rukopisy v Metropolitním muzeu 20
 Izrael: *Gaza jako Mosul?* 21
 Výběr z českých médií 22
 Kdy se Sparta změní? 23
 Zprávy, kultura, inzerce 24–27
 Zprávy ze světa 28

Před dvaceti lety, 26. července 2004, byla jako obecně prospěšná společnost založena Knihovna Václava Havla. U jejího zrodu stáli manželka V. H. Dagmar Havlová, kníže Karel Schwarzenberg a sociolog Miloslav Petrušek, kteří se inspirovali tradicí prezidentských knihoven v USA. Knihovna vznikla s cílem rozvíjet a zpřístupňovat odkaz dramatika, disidenta a prezidenta Václava Havla, který významným způsobem přispěl k obnově demokracie a občanských svobod v České republice. Po jeho úmrtí v roce 2011 smysl knihovny jako paměťové instituce ještě vzrostl, zejména v souvislosti se snahami revidovat a zlehčovat Havlův význam a zpochybňovat jeho politická i umělecká východiska. Během dvaceti let své existence knihovna uspořádala množství akcí pro nejširší veřejnost a systematicky zpřístupňovala dokumenty týkající se Václava Havla prostřednictvím digitální studovny pro české i zahraniční badatele a studenty. Jako instituce se v červnu 2023 se změnila v nadační fond. V jejím čele stáli například literární kritik a pedagog docent Martin C. Putna, diplomat a disident Martin Palouš nebo od roku 2015 do června 2023 diplomat a překladatel Michael Žantovský.

K významným činnostem knihovny patří udílení Ceny Václava Havla za lidská práva. Od roku 2021 uděluje také výroční Cenu Toma Stopparda.

CENA TOMA STOPPARDA

Cena, založená v roce 1983 ve Stockholmu jako literární ocenění udělované Nadací Charty 77, byla a stále je finančně dotována anglickým dramatikem Tomem Stoppardem, narozeným v roce 1937 jako Tomáš Straussler ve Zlíně v rodině židovského lékaře. Rodině se podařilo uniknout před nacistickou perzekucí do Singapuru. Otec, který vstoupil do britské armády, padl při japonské invazi, ostatní členové rodiny přežili válku v Indii a po ní se odstěhovali do Anglie.

Stoppard se v 60. letech ve Velké Británii prosadil jako dramatik a scenárista. Současně se od 70. let vyjadřoval k problematice lidských práv ve střední a východní Evropě, respektive k jejich nedodržování v zemích ovládaných Ruskem. V roce 1977 navštívil jako člen Amnesty International SSSR a také Českosloven-

sko, kde se setkal s Václavem Havlem, s nímž ho poté pojilo dlouholeté osobní přátelství. Otevřeně také podpořil nedávno publikovanou Chartu 77 a disidenty, kteří ji podepsali. Spolupracoval potom s Nadací Charty 77, již koncem roku 1978 založil ve švédském Stockholmu František Janouch s cílem finančně podporovat v Československu pronásledované signatáře Charty z darů zahraničních dárců. Činnost nadace podporovaly a svým jménem zaštitily takové osobnosti, jako byl americký spisovatel a dramatik Arthur Miller, Lars Persson, šéfredaktor největších švédských novin *Expressen*, a Per Wästberg,

VÝROČÍ KNIHOVNY VÁCLAVA HAVLA A CENA TOMA STOPPARDA

předseda mezinárodního PEN klubu.

Mezi laureáty, kterým Nadace Charty 77 udělila Stoppardovu cenu, figurují Ivan M. Jirous (1985), Milan Uhde (1987), Jáchym Topol (1988), Zbyněk Hejda (1989), Jan Lopatka (1993), Jiří Kovtun (1995, za knihu *Tajuplná vražda. Případ Leopolda Hilsnera*, vydanou nakladatelstvím Sefer), Petr Rezek (2010) nebo Jan Vladislav (2012).

V REŽII KNIHOVNY V. H.

Po období let 2017–2020, kdy bylo udělování ceny přerušeno, přešlo z pověření sira Toma Stopparda (jemuž byl mezitím udělen Řád britského impéria a Řád Za zásluhy) udělování ceny do kompetence Knihovny Václava Havla. Poté, co cenu obdržela Joseřina Formanová (2021) a Marie Iljašenko (2023; v roce 2022 udělena nebyla), se v letošním roce tříčlenná porota rozhodla ocenit esej *Mrazivá mystika války* hudebníka, publicisty, esejisty a spisovatele Vladimíra Mertu. Je to především úvaha nad důvody, které vedou člověka k podpisu jedné z petic, jež nedávno vyvolaly pozornost a částečně rozdělily angažovanou českou veřejnost. Jedná se o petici apelující na vládu, aby omezila svoji jednoznačnou podporu Izraele v jeho válce proti teroristické organizaci Hamás ovládající Pásmo Gazy, a další, která je naopak české vládě za její jednoznačný postoj k Izraeli v této válce

vděčná. Merta ve svém eseji shromažďuje a rozebírá pochybnosti, kterými by se podle jeho přesvědčení měl zabývat každý, kdo svůj podpis k některé z petic připojí. Je ve svém textu velmi osobní, a když nakonec konstatuje: „Přikloním se k petici, která obhájí větší zlo v naději na nějaké lepší příští,“ čímž míní petici na podporu vlády, připouští současně, jak píše o něco výše, že koneckonců „jeden teror vystřídá druhý“. Jinak řečeno, vše je relativní.

LAUDATIO

Jeden z členů poroty Jiří Přibáň, profesor teorie, sociologie a filozofie práva, který Stoppardovu cenu jako součást oslav 20. výročí založení Knihovny Václava Havla v Míčovně Pražského hradu Vladimíru Mertovi předával, ve svém laudatiu uvedl:

„Oběť je vždy nevinná, a proto každá oběť terorismu, války nebo jiné formy násilí budí pocit viny i u těch, kdo jsou pouhými svědky

takové tragédie. Jak reagovat? Protestní petici, která si žádá jednoznačný postoj a staví na svobodě slova a projevu, nebo esejem, který naopak staví na svazujícím paradoxu a nejednoznačnosti?

Vladimír Merta zachytil v eseji *Mrazivá mystika války* „propast volby“ otevírající se před každým, kdo připojí svůj podpis pod petici. Současně s tím totiž otevírá propast mezi slovy a činy. Humanitární gesto, nebo bombardování? Podle Mertu ani pacifismus není řešení, ale jen projev úzkosti. Vítězný text letošního ročníku Ceny Toma Stopparda oslovil porotu silou pochyb, jaké v člověku vyvolává politický zánr petice, které esej sice nedokáže odstranit, ale umožňuje je popsat, a tím otevírá možnost přijmout za ně odpovědnost.

Mertův esej připomíná, že i o každou válku se vede válka, jejíž fronta neprochází jen mezi dvěma tábory zastávajícími protikladné hodnoty. Odehrává se v každém z nás a s vědomím, že tento vnitřní boj o hodnoty nemá vítěze a poražené, ale jen další oběti na bitevním poli našeho svědomí. Když ne podpis, může nás zachránit alespoň esejistický popis těchto paradoxů? Stěží, ale už jen pro ten předem marný pokus vstoupit s nimi do literárního zápasu si letošní cenu zaslouží právě Vladimír Merta.“

STUDNA VE SKÁLE

Parašat Chukat (4M 19,1–22,1)

Dějovým východiskem tohoto oddílu Tóry jsou předchozí události, navazující na porážku Izraele, když se příliš pozdě odhodlal splnit příkaz dobýt Zaslíbenou zemi. Usadili se v Kadeši, kde třetího roku po východu z Egypta zemřela Mirjam a vzápětí nato jim vyschla studna, z níž čerpali vodu. Připomeňme si, že poprvé vyšla ze skály, do níž měl udeřit Moše holí v Refidim, když se po zázračném průchodu mořem ocitli v poušti bez vody a kladli si otázku, zda je Bůh s nimi nebo není.

Po její smrti musili opětovně řešit problém, co budou v poušti pít, když s jejím úmrtím vyschla i skála, ze které Moše vodu vyvedl. Proto jí také byla přičítána zásluha na tom, že měli vodu. Tentokrát však Bůh přikázal Mošemu a Aharonovi, aby vzali hůl, s níž Moše rozdělil moře, a k té skále mluvil. On však dvakrát udeřil holí do skály, a místo, aby k ní mluvil, mluvil k lidu. Bůh je za to, že ho neposvětili, jak si přál, potrestal tím, že nevstoupí do země, do níž měli jeho lid vést, a zemřou ještě předtím. Je však pozoruhodné, jak urputně se Moše až do své smrti bránil, že ho Bůh trestá nespravedlivě, a Bůh až do jeho smrti trval na svém, že se na nich posvětil právem. Výklady a komentáře se v tomto směru rozcházejí, a jediné, co si z toho můžeme vzít za poučení, je, že lidská subjektivní pravda nemusí být slučitelná s Boží pravdou, jež je objektivní.

K úmrtí Aharona na Hor ha-Har, jež sice v textu následuje po tomto vyprávění, došlo až čtyřicátého roku od východu z Egypta. Tóra tak přeskakuje třicet sedm let a otevírá novou kapitolu, jež fakticky končí smrtí Mošeho. Když se v Negevu sídlící kenaánský král Aradu dozvěděl o úmrtí Aharona, vůdce Izraele, pronásledoval Izrael až k Chorma a mnohé z nich vzal do zajetí. Proto lid slíbil Bohu, že když splní jeho prosbu a povede je k vítězství, vydají mu jako kleté všechny nepřátele, kteří jim padnou do rukou, a jejich města. Bůh jejich prosbu vyslyšel a oni splnili svůj slib. Název Chorma (Prokletý) tak dostal nový význam.

Přestože se Izraeli s pomocí Boží podařilo nepřítele zahnat, lid se vyhnul dalšímu válečnému střetu. Moše jednal s Edomity, aby poskytli svému bratrskému národu volný průchod svým územím. Po marné snaze Edom oblomit však Izraeli nezbyvalo než obejít od východu jeho hranice a ze

KOMENTÁŘ K TÓŘE PRO TENTO MĚSÍC

Mark Podwal: *Měsíc tamuz.*

stejného důvodu pak i území Moávu. Tak se dostali na hranice Moávu s královstvím emorejského krále Sichona. Tato hranice, tvořená tokem Arnonu, byla však, jak se postupně dozvídáme ze závěru celé paraši, výsledkem války s prvním moávským králem, při níž Sichon dobyl severní část Moávu od potoka Jabok na severu až po zmíněný Arnon na jihu. *A odtud se vydali ke studni, to je ta studna, o níž řekl Hospodin Mošemu: Shromáždí ten lid a já jim dám vodu. – Tehdy Jisrael zapře tuto píseň, „vystup, studno“, tak ti odpoví. „Studno, tebe knížata vykopala, dobrodinci toho lidu ji vytesali zákonodárným žezlem svými holemi, a poušť se stala darem.“*

Všechno to se vlastně točí kolem studny Mirjam, jež doprovázela Izrael až do konce jeho putování pouští. Tím pozoruhodnější jsou proto verše písně o studni, které Tóra cituje z jinak nedostupné Knihy Hospodinových válek. Identifikujeme-li knížata, dobrodince toho lidu s Mošem a Aharonem, vztahují se tyto verše na období po smrti Mirjam a před smrtí Aharona, kdy studna Mirjam provázela nebo

spíše předcházela ten lid pouští. V tomto případě však výklady a komentáře kladou důraz na volání lidu ke studni „vystup“. Shodují se, že hladina vody v ní byla níže než hladina vody v Arnonu, takže ji bylo třeba vyvolat odtamtud, kde byla zase nalezena. To dává smysl v souvislosti s vyprávěním, které tomu předchází, když totiž Izrael opět, byť po několika desítkách let, bědoval kvůli nedostatku vody. *Lid mluvil proti Bohu a proti Mošemu: Proč jste nás vyváděli z Micrajim, abychom umřeli v poušti, vždyť není chléb, není vody, a z tohoto křehkého chleba (z many) se nám dělá špatně!* Bůh je proto potrestal tím, že na ně poslal palčivé hady a mnoho z uštknutých zemřelo. Teprve, když poznali svůj hřích a prosili Mošeho, ať se za ně modlí a zbaví je těch hadů, poradil Bůh Mošemu, ať si udělá zmiji a pověsí ji na nes. Slovo nes má dva významy, které spolu souvisejí: zázrak a viditelné znamení. Proto je namísto překládat je jako tyč, nesoucí např. prapor, ale nezapomenout přítom na zázrak. Zázrak je znamení, viditelné těm, kdo zázrak uvidí.

Vrátíme-li se zpátky ke Knize Hospodinových válek, Moše z ní cituje Boží slova, jež v Tóře v obou předchozích případech nepoužil: *Shromáždí ten lid a já jim dám vodu.* Od Mošeho v tomto případě žádá jen tolik, aby lid shromáždil, a vodu jim dá on sám. Je to patrné i narážka na to, že když s Aharonem shromáždili lid ke skále, Moše řekl: *Poslouchejte, prosím, vy rebelové, zda vám vyvedeme (my dva) vodu z této skály?* Čteme-li to v této souvislosti, nechtěl Moše lid přesvědčit, že on a Aharon vyvedou vodu ze skály, ale naopak, aby si nemysleli, že jsou to oni dva, kdo jim vodu ze skály vyvedou, ale Bůh to možná četl bez otazníku.

Vidím tu souvislost s hadem, kterého Moše pověsil na „nes“. Často je to vykládáno tak, že když k němu uštknutý pozvedl oči, viděl i nebe za ním, a pochopil, že je uzdraven jako uštknutý od Boha, a ten, kdo byl za svůj hřích uštknut, může být uzdraven tím, kdo to zlo seslal. To je poučné, ale domnívám se, že je třeba vidět zlo visící na zázraku. V ranní modlitbě mluvíme o tom, že zázraky se nám stávají každého dne, a je na nás za ně děkovat. Modlíme se však také proto, že v tom, co žijeme, jen málokdy zázraky vidíme, a máme si to každý den alespoň zpětně připomínat. I když ji nevidíme, měli bychom studni odpovědět na její volání a zpívat: „Vystup, studno... atd.“

EFRAIM K. SIDON

ZÉLÓT NEMŮŽE BÝT VŮDCEM Pinchas (4M 25,11–27,23)

S Pinchase vstupuje na svět nový typ člověka – zélót, jenž v běžné mluvě znamená zanícený následovník určité pravdy, fanatik: „Pinchas, syn Elázara, syna Aharona kněze, odvrátil můj hněv od synů Jisraele, protože za mne žárlil žárlivostí, a tak jsem já syny Jisraele svou žárlivostí nezničil“ (4M 25,11). Připomeňme, že poté, co v rámci Bilámovy strategie moavské ženy svedly izraelské muže a 24 tisíc těchto mužů za to bylo potrestáno smrtí, Pinchas sám zabil Zimriho, vůdce kmene Šimonova, a jeho midjánskou milenku. O řadu let později ho následoval další muž, jehož Tanach popisuje jako zélóta: prorok Eliáš. Eliáš v protestu proti králi Achabovi a jeho ženě Jezabel, která ho svedla k modlářství, prokázal falešnost Baalových proroků.

Nicméně jakkoli judaismus statečnost a význam obou proroků, kteří rázně vystoupili ve chvíli, kdy se národ ocitl v náboženské a morální krizi, uznává, jsou tyto postavy morálně nejednoznačné.

Proč? Nejprostší odpověď zní, že zélót nejedná v normálních mezích zákona. Zimri možná spáchal hřích, jenž se trestá smrtí, ale Pinchas vykonal trest bez soudu. Eliáš možná jednal s imperativem vyhladit modlářství v Izraeli, ale učinil něco – nabídl oběť mimo Chrám – co normálně židovský zákon zakazuje.

V židovském zákonu existují polehčující okolnosti, kdy král či soudní dvůr mohou trestat bez náležitého procesu, aby zjednali společenský pořádek. Ale Pinchas nebyl král ani nejednal jako představitel soudu, vzal zákon do svých rukou.

Ještě důležitější je, že zélót v podstatě nahrazuje Boha. Jak říká Raši v komentáři k úvodní větě „Pinchas...odvrátil můj hněv od synů Jisraele, protože za mne žárlil žárlivostí“, Pinchas projevil hněv, který měl projevit Hospodin. V zásadě máme kráčet Božími cestami a napodobovat jeho vlastnosti – milosrdenství a soucit. O vykonávání trestu či pomstě se však nemluví.

Podle Pinchase byla pojmenována paraša, v níž Mojžíš žádá Boha, aby mu určil nástupce. Rabi Menachem Mendel z Kocku se ptá, proč se tím nástupcem stal Jošua, a ne Pinchas, jenž se právě vyznamenal. Odpovídá, že zélót nemůže být vůdcem, neboť vůdcovství vyžaduje trpělivost, sebeovládání a respekt k řádným postupům.

(Z komentářů rabína Jonathana Sackse vybrala a přeložila A. Marxová.)

BOHOSLUŽBY

v pražských synagogách červenec 2024/tamuz 5784

Staronová synagoga

V sobotu a o svátcích šachrit (ranní modlitba) od 9 hodin.

5. 7. pátek	mincha, kabalat šabat a maariv	19.30 hodin začátek šabatu 20.55 hodin
6. 7. sobota	Roš chodeš tamuz ŠABAT ROŠ CHODEŠ KORACH 4M 16,1–18,32 mf: 4M 28,9–15 hf: Iz 66,1–24 perek 4	konec šabatu 22.21 hodin
12. 7. pátek	mincha, kabalat šabat a maariv	19.30 hodin začátek šabatu 20.51 hodin
13. 7. sobota	CHUKAT 4M 19,1–22,1 hf: Sd 11,1–33 perek 5	konec šabatu 22.14 hodin
19. 7. pátek	mincha, kabalat šabat a maariv	19.30 hodin začátek šabatu 20.44 hodin
20. 7. sobota	BALAK 4M 22,2–25,9 hf: Mi 5,6–6,8 perek 6	konec šabatu 22.04 hodin
23. 7. úterý	půst 17. tamuz	2,56–21,48 hodin
26. 7. pátek	mincha, kabalat šabat a maariv	19.30 hodin začátek šabatu 20.35 hodin
27. 7. sobota	PINCHAS 4M 25,10–30,1 hf: Jr 1,1–2,3 perek 1	konec šabatu 21.53 hodin
2. 8. pátek	mincha, kabalat šabat a maariv	19.30 hodin začátek šabatu 20.25 hodin
3. 8. sobota	MATOT–MASEJ 4M 30,2–36,13 hf: Jr 2,4–28; 3,4 perek 2	konec šabatu 21.40 hodin

Vysoká synagoga

Ve všední dny šachrit v 8.30 hodin a mincha ve 14.00 hodin.

O šabatu mincha po obědě (ve 13.40 hodin).

Jeruzalémská synagoga

Bohoslužby se konají každou sobotu a o svátcích od 8.45 hodin.

Mark Podwal: Makabi.

UŽ JEN VYBÍRALI ODKAZY

Rozhovor s Veronikou Tuckerovou o Franzi Kafkovi v Čechách

VERONIKA TUCKEROVÁ (nar. 1968 v Praze) vystudovala srovnávací literaturu na Graduate Center of the City University v New Yorku a germanistiku na Kolumbijské univerzitě. Působila na Queens College v New Yorku, na New York University v Praze, na University of Texas v Austinu, od roku 2013 učí na slavistice na Harvardově univerzitě. Pracovala také jako redaktorka, překladatelka a publicistka, mj. napsala doslov k prvnímu českému vydání *Hovorů s Kafkou Gustava Janoucha* (2009). Ve své doktorské práci se zabývala recepcí díla *Franze Kafky* v Československu v období 1948–1989, téma rozpracovala do knižní publikace, která vyjde v nakladatelství Bloomsbury Academic. V červnu vystoupila v Praze ve Svobodné akademii v Knihovně Václava Havla a zúčastnila se programu Transatlantic Kafka, který pořádalo Židovské muzeum ke stému výročí úmrtí autora. Při této příležitosti jsme ji požádali o rozhovor.

Absolvovala jste řadu akcí k výročí Kafkova úmrtí. Co vás nejvíce zaujalo?

Zaujalo mě, nakolik se Kafka připomíná, nakolik o něm lidé chtějí mluvit a že má očividně co říct dnešním čtenářům – anebo tak je to aspoň obecně vnímáno. Ale zároveň není dobré, že jeho knihy nejsou dostupné v knihkupectvích v dobře připravených vydáních. Kafkovo dílo by se mělo především číst, mělo by být dostupné.

Máte pocit, že je možné ke všem interpretacím ještě vůbec něco dodat?

Samotnou mě překvapuje, že ano. Různé generace se zajímají o různé aspekty Kafkova života a díla, včetně kontextů – a v tom ohledu je stále možné nacházet nové podněty, ať už jde o Kafku a výtvarné umění, o jeho židovství, atd. Dokonce i v románech a povídkách můžeme najít místa, která dosud nebyla reflektována. Může jít i o drobnosti.

Například v předposlední kapitole *Procesu* si Josef K. prohlíží obraz, který má svůj předobraz ve skutečné malbě. Jak známo, Josef K. v této kapitole dostane od svého šéfa za úkol provést italského hosta firmy po pražských památkách. Pečlivě se na to připraví, zopakuje si italskou mluvnicí, vezme si fotoalbum pa-

mátek a vypraví se do katedrály, ve které má s Italem sraz. Host vůbec nedorazí, a Josef K. se sám prochází po chrámu a prohlíží si ho, zaujme ho jeden obraz, který popisuje. Podobný obraz opravdu v katedrále visí a je velice podobný tomu Kafkovu. Je to obraz ve Schwarzenberské kapli z dílny Bartholomea Sprangera, jednoho z malířů na dvoře Rudolfa II. Kafka ho asi popsal popaměti, trochu ho mění.

Je to zajímavý detail, který nás může zavést dalšími interpretačními směry. Odkazuje, jak k roli umění v Kafkově díle, tak i mimo dílo samotné, ke Kafkově Pra-

Při přednášce v Knihovně Václava Havla. Foto Ondřej Němec.

ze, která za jeho života procházela obrovskými změnami.

Léta se zabýváte tématem vnímání díla Franze Kafky v Československu, mohla byste přiblížit, z jakých pramenů jste čerpala a do jaké míry v nich hrály roli osobní vzpomínky a rozhovory s lidmi z prostředí disentu?

Najít prameny k dobám, kdy Kafka nebyl vydáván, není úplně snadné, o cenzuře totiž existuje málo dokladů. Některé informace se dozvíme ze soupisu knih stažených z nakladatelství po roce 1948, z článků, které začaly vycházet od roku 1957, z memoárů prezidenta Novotného. Sféru mimo oficiální prostor jsem mapovala v knihovně Libri prohibiti a ze zmínek o Kafkovi v pamětech, denících a dopisech, včetně korespondence Zbyňka Sekala a Mikuláše Medka, paměti Josefa Hiršala a Bohumily Grögerové, deníků

Jana Vladislava a Jana Zábrany a mnoha dalších. Měla jsem příležitost mluvit s Ivanem Martinem Jirousem, který přepisoval Kafkovy texty začátkem 60. let, opisy pak kolovaly mezi jeho přáteli. Pořídila jsem rozhovor i s Jiřinou Šiklovou, která vzpomínala na okolnosti svého dopisu z vězení o Kafkovi v roce 1981.

Osobní vzpomínky hrály též svou roli, můj výzkum v nich byl ukotven: jednak díky vydáním Kafkových děl ze 60. let, která jsme měli v domácí knihovně a která byla mnohdy mým vodítkem, ale i díky vzpomínkám na to, jak byli Kafka a další pražští němečtí autoři vnímáni druhou generací undergroundu v 80. letech, v samizdatových časopisech, jako byl *Sado-Maso* a podobně.

Proč jste si pro svůj výzkum vybrala právě období 1948–1989, tedy dobu nesvobody?

Ukončit zkoumané období rokem 1989 je, myslím, logické, po tomto přelomovém roce se začaly otvírat další otázky a domnívám se, že skončila určitá specifická daná právě obdobím, kdy Kafka nevycházel. Rok 1948 je sice jasným mezníkem z druhé strany, ale zabývám se i recepcí dřívější, neboť čtenáři nutně navazovali na to, co se dělo dříve, ať už šlo o vlivné

interpretace Pavla Eisnera anebo dřívější vydání Kafky, včetně důležitého překladu *Zámku* z roku 1935. Myslím, že zkoumat toto období je zajímavé právě proto, že můžeme sledovat, zda a do jaké míry politika utvářela kafkovskou recepci.

Jak dostupná tehdy Kafkova díla vůbec byla?

Léta zákazů se střídala s roky, kdy se Kafka vydávat směl. Hned po únoru 1948 se ocitl na seznamu autorů, jejichž knihy nesměly být vydávány (a již vytištěné svazky distribuovány) a do roku 1957 se Kafka skutečně oficiálně nevydával.

Takže lidé měli k dispozici jen předválečné překlady: *Zámek*, několik povídek, které vyšly ještě za Kafkova života, povídky vydané Josefem Florianem koncem 20. let a pár dalších.

Až v letech 1957–1958 o něm začaly vycházet články Ivana Dubského a Moj-

míra Hrbka, existencialisticky laděné texty, ale vyšel například i ortodoxně marxistický text Pavla Reimana. Josef Škvorecký se zasadil o „kafkovské“ číslo *Světové literatury*, ve kterém roku 1957 vyšel dlouhý esej o Kafkovi od Pavla Eisnera a jeho překlad povídky *Doupě*. Roku 1958 vyšel poprvé česky román *Proces*, opět v překladu Pavla Eisnera. Pak nastala další pauza do roku 1963 a pak, po liblické konferenci, se vydávání spustilo naplno až do roku 1969. Po sovětské invazi byla liblická konference nazvaná „kontrarevoluční událostí“ a Kafka se opět ocitl na indexu; období zákazu trvalo až do 80. let, kdy v roce 1983 v Odeonu vyšla redice povídek v překladu Vladimíra Kafky a v roce 1989 znovu *Zámek*, rovněž v Kafkově překladu.

Ale i v letech, kdy se Kafkovy knihy sháněly těžko, docházelo k velice živým kontaktům s jeho dílem, a dokonce se mi zdá, že nejzajímavější interpretace vznikaly na začátku 50. let a pak v 80. letech.

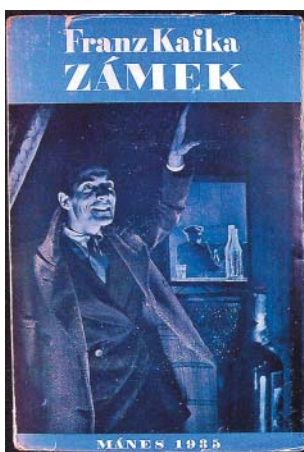
Existovala i samizdatová vydání, neoficiální překlady?

Ano, překladatelé a čtenáři překládali Kafkovy povídky v době, kdy Kafka nebyl k dispozici, v 50. letech to byl třeba Jan Hanč, Bohumila Grögerová, Jan Rychlík, Zbyněk Sekal a další. Začátkem 60. let přepisoval Kafkovo dílo Ivan Martin Jirous.

Ve své přednášce jste vymezila několik interpretačních přístupů, mohla byste je charakterizovat?

Na konci 40. let a v 50. letech někteří interpreti četli Kafku surre-

alisticky, v 50. letech jej obdivovali například Mikuláš Medek a Zbyněk Sekal. Zbyněk Havlíček, básník, ovlivněný surrealismem, jej četl psychoanalyticky. Pracoval v Dobřanech na psychiatrické klinice a psal o tom, jak se svět jeho pacientů podobá Kafkovu světu. Prohlásil, a to parafrázuji, že zahazuje židovský klíč, že schizofrenie je mnohem univerzálnější koncept. Jeho psychoanalytické čtení z roku 1959 existovalo v samizdatových opisech.

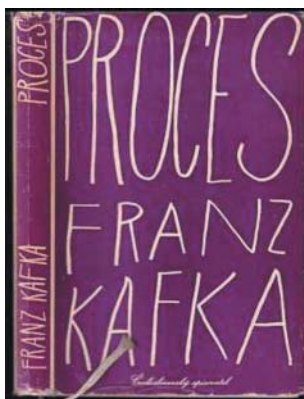

První české vydání *Zámku* z roku 1935, obálku vytvořila Toyen.

Existovala existencialistická čtení od Václava Černého, který v roce 1948 píše o Kafkovi jako o předchůdci existencialistů a velice ho v tomto smyslu vyzdvihuje.

Pak tu byli marxisté...

Ano, nejnáměji v roce 1963 na oné slavné liblické konferenci. I když na Západě byla tahle konference vnímána jako konference kritiků režimu a tzv. normalizační režim ji pak proklínal jako „kontrarevoluční“, účastníci, včetně hlavního řečníka Eduarda Goldstücker, byli dost konzervativní.

Proces, první české vydání z roku 1958, obálka Zdeněk Seydl.

Konference byla ovlivněna mezinárodním marxistickým hnutím, Jean-Paul Sartre krátce předtím na mírové konferenci v Moskvě prohlásil, že Kafka nesmí být zbraní v boji mezi Západem a Východem a že ho buržoazním kapitalistům „musíme vzít“, protože Kafku používají jako zbraň proti východnímu bloku.

Proměna, vydání z r. 1963, na obálce byla použita fotografie Emily Medkové.

Jednalo se vlastně o interní debatu mezi marxistickými vědci, kteří se bavili o tom, zda je tento autor škodlivý, nebo ho „můžeme vydat“, zda má vůbec co říci dnešku, zda odcizení, které Kafka

v románech zachycuje, je relevantní jen pro kapitalismus, nebo i pro socialismus.

Až v závěru konference, když Goldstücker viděl, že z Prahy nedorazil žádný zákaz, v souhrnu diskuse pronesl, velmi „provokativně“, že Kafka je aktuální i u nás, protože nějaké zbytky odcizení přetrvávají i v socialistickém bloku. A jako další důvod k vydávání Kafky uvedl, že je populární mezi mládeží. Jeden soudruh mu totiž řekl, že jeho syn vyměnil *Zámek* za moped. A po roce 1963 byl Kafka skutečně vydáván: vyšel znovu *Zámek* v překladu Vladimíra Kafky, vyšly povídky a další díla.

Co je tedy podle vás na české recepci specifické?

V českém prostředí čtenáři často identifikovali své zkušenosti z každodenního života se scénami Kafkova světa fikčního. Kromě toho, že tu měla místo nejružnější čtení, běžná na Západě, tu byla silná právě tato identifikační čtení, například u disidentů, kteří pomocí Kafkových románů popsali své zkušenosti z vězení.

Ale další přínos byla i vazba Kafky na Prahu a prozkoumávání Prahy jako místa, odkud autor pocházel, a Kafkových děl jako odrazu těchto míst. Zde bych zmínila především průkopnické práce Petera Deemetze a Emanuela Frynty.

Frynta nebývá v souvislosti s Kafkou tolik připomínán...

Nebývá, ale tenhle skvělý básník, překladatel z ruštiny a angličtiny, byl skutečně jedním z prvních Kafkových objevitelů. Ve 40. letech nalezl v antikvariátu ve Skořepece jeho díla. Začal si vést takový notes, do kterého si zaznamenával citáty z Kafky, svoje komentáře k tématu, archívě, vlepoval fotografie, staré i své vlastní. Předpokládá se, že toto lepopelo Frynta stejně jako řadu svých překladů spálil krátce před smrtí v roce 1975, když trpěl depresemi z poměru v zemi.

Od 50. let spolupracoval s fotografem Janem Lukášem a společně objevovali kafkovská místa, Lukáš pak prosadil roku 1960 v nakladatelství Artia k vydání jejich společnou kafkovskou knihu. V Artii vyšla jen v cizojazyčných edicích, německy se jmenovala *Kafka lebte in Prag* a byla určena pro distribuci na Západě. Je to unikátní publikace Fryntova eseje, Lukášových fotografií Prahy a citátů, které vybral Frynta nejen z Kafky, ale také z Ignáta Herrmanna.

(pokračování na str. 12)

ZPÁTKY V POUŠTI

O roli socialistů a situaci před parlamentními volbami ve Francii

O nečekaném úspěchu Socialistické strany pod vedením Raphaëla Glucksmanna ve volbách do Evropského parlamentu píše v americkém židovském listu The Forward historik Robert Zaretsky (v češtině je dostupná jeho kniha Zneklidňující Simone Weilová. Život v pěti ideách, Kalich 2021). Konstatuje mohutné vítězství krajně pravicového Národního sdružení Marine Le Penové, které pod vedením svého předsedy, devětatdacetiletého Jordana Bardelly, získalo přes 31 procent hlasů, a poté analyzuje roli socialistů ve francouzské politice i jejich pozici v předčasných parlamentních volbách, které prezident Emmanuel Macron vyhlásil na konec června a počátek července.

Pokud se podíváte na vítěze a poražené, zjistíte, že ve francouzské politice se změnilo úplně všechno. Stejně významný jako volební vlna, která vynesla Národní sdružení na první místo, byl překvapivý vzestup, který málem katapultoval Socialistickou stranu na druhé místo. Se 14 procenty hlasů skončili socialisté těsně za centristickou stranou Renaissance (Obroda) prezidenta Emmanuela Macrona.

Macron a jeho štáb přitom dlouhé měsíce tvrdili, že skutečnou hrozbu představuje krajně levicová Nepoddajná Francie (LFI) vedená Jeanem-Lucem Mélenchonem, která tvoří největší levicovou stranu v Národním shromáždění. Co se týče Socialistické strany, Macronův tým si s ní nevěděl rady a tvrdil, že prostě „neexistuje“.

Že socialisté neexistovali, byla svým způsobem pravda. Když Macron v roce 2017 vyhrál prezidentské volby, jeho politická strana, která se tehdy jmenovala En Marche!, přepochodovala po zdánlivě mrtvém těle Socialistické strany. Bezúspěšných pět let pod skomírajícím prezidentstvím socialisty Françoise Hollanda zanechalo tuto partaj v rozkladu. V roce 2017 získal jejich prezidentský kandidát Benoît Hamon pouhých 6 procent voličských hlasů, v roce 2019 byli v evropských volbách prakticky vymazáni z parlamentu. Aby se zachránili, socialisté se následně připojili k těžkopádné levicové koalici, kterou dal dohromady Mélenchon a která se mezitím – především kvůli neskrývanému antisionismu jeho strany po útoku 7. října – rozpadla.

ÚPADEK A PÁD SOCIALISTŮ

Úpadek a pád Socialistické strany byl sice pozvolný, ale zároveň seizmický. Od svého založení na konci 19. století hrála strana klíčovou roli v prosazování revolučních ideálů svobody, rovnosti a bratrství ve Francii. Byla to strana, která se v 90. letech 19. století na popud Jeana Jaurése jako první postavila na obranu Alfreda Dreyfuse; strana, která ve 30. letech 20. století prosadila řadu pracovních a sociálních reforem, jež změnily život francouzských dělníků; strana, jejíž členové se o deset let později jako jedni z prvních zapojili do odboje proti nacistické okupaci; strana, která v 80. letech 20. století zrušila trest smrti, dekriminalizovala homosexualitu a vytvořila ministerstvo pro práva žen.

Pozoruhodné je, že socialisté byli také první stranou, kterou vedl Žid, Léon Blum, jenž, když se v roce 1936 stal pre-

Otec a syn: André a Raphaël Glucksmannovi. Foto archiv.

miérem ve vládě Lidové fronty, byl také prvním Židem v čele Francie. To poskytuje zajímavý kontext k tomu, co se právě stalo ve Francii: V čele socialistické kandidátní listiny je totiž Raphaël Glucksmann. Jeho prarodiče byli levicoví sionisté z východní Evropy, kteří v polovině 30. let emigrovali do Francie; jeho babička se přidala k odboji a válku přežila, dědeček však zahynul v roce 1940, když byla torpédována a potopena loď, která ho převážela.

V 70. letech se jejich nejmladší dítě, André Glucksmann, po dlouhém koketování s maoismem stal předním členem tzv. nouveaux philosophes. Na televizní obrazovce dobře vypadající a obrazoborecký Glucksmann a jeho kolega Bernard-Henri Lévy pranýřovali předchozí generaci francouzských intelektuálů, kteří ve své oddanosti marxistickému Písmu

zavírali oči před zločiny sovětského komunismu. (Tato kritika nebyla tak úplně nová. Raymond Aron ve svém klasickém díle *Opium intelektuálů* z roku 1955 předložil mnohem více zdrcující argumentaci, ale možná proto, že mu chyběly hezký vzhled a výstižné fráze Glucksmanna a Lévyho, byl do značné míry přehlížen.)

V době své smrti v roce 2015 se Glucksmann odklonil od revoluční bojovnosti na levici k ještěřábimú neoliberalismu na pravici. Byl čestným hostem na poslední veřejné akci úspěšné prezidentské kampaně konzervativce Nicolase Sarkozyho v roce 2007 a přivedl s sebou i svého syna Raphaëla, což samozřejmě vyvolalo kontroverze.

RAPHAËL GLUCKSMANN

Nicméně politická cesta, kterou se Glucksmann syn od té doby vydal, byla zrcadlovým obrazem Glucksmanna otce: od neokonzervatismu, který zastával jeho otec, se posunul k čemusi, co bychom mohli nazvat neosocialismem, který zahrnuje re-

alistické chápání hranic státní moci. Začínal jako literární esejista a dokumentarista; jeho film *Tuez-les tous!* (Zabte je všechny!), který je drásavým svědectvím o masakru Tutsiů ve Rwandě v roce 1994, právem přičítá částečnou odpovědnost Mitterrandově vládě.

Následně Glucksmann působil nejprve jako poradce Michaila Saakašviliho, reformního gruzinského prezidenta, jehož kariéra se nakonec zvrhla kvůli obvinění z korupce a porušování lidských práv, a poté jako poradce vůdců proevropských protestů na Ukrajině, které vedly ke svržení ruského režimu v této zemi.

Ze zákulisí evropské politiky Glucksmann v roce 2018 vstoupil přímo na jeviště politiky francouzské, když spoluzařadil stranu Place Publique (Veřejné místo), která se zasazuje o zelenou revoluci a evropskou integraci. O pět let později se Glucksmann jako lídr Place Publique spojil s oslabenou Socialistickou stranou a předložil společnou kandidátní listinu pro eurovolby. Na televizní obrazovce se vyjímá stejně dobře jako jeho otec a svou přítomností v kampani vzkří-

sil zdánlivě zaniklé socialisty, kteří se stali vedoucí levicovou stranou.

SÍLÍCÍ ANTISEMITISMUS

Oživení francouzských socialistů však bylo doprovázeno oživením francouzského antisemitismu. Po Dreyfusově aféře hrál antisemitismus ve francouzské kultuře a politice nadále silnou roli. Ve 30. letech 20. století a v době nástupu Lidové fronty nabral na intenzitě. Například když se Blum stal premiérem, poslanec Xavier Vallat ho údajně přivítal takto: „Váš příchod je bezpochyby historickým datem. Poprvé bude této starobylé galorománské zemi vládnout Žid. (...) Před rafinovaným talmudistou bychom dali přednost někomu, jehož původ, jakkoli by byl skromný, leží hluboko v naší půdě.“ (Nedivme se, že tentýž Vallat se v roce 1940 stal prvním vichistickým komisařem pro židovské záležitosti.)

Prozatím nejsou dnešní projevy antisemitismu tak zhoubné ani explicitní jako ve 30. letech. Znepokojující však je, že nevycházejí z krajní pravice, ale z krajní levice. Od masaku Izraelců, který provedli loni v říjnu teroristé z Hamásu, ve Francii prudce vzrostl počet antisemitických incidentů, a navíc se znásobilo ospravedlňování masakru a odsuzování Izraele, a to nejen jeho současné vlády. Vedení hnutí Nepoddajná Francie Jeana-Luca Mélenchona nejenže odmítlo označit Hamás za teroristickou organizaci nebo masakr jasně odsoudit, ale dokonce dovolilo některým členům, aby dlouho poté, co se dozvěděli podrobnosti o vraždění, stále prohlašovali, že šlo o „akt odporu“.

ŽIDOVSKÉ JMÉNO

Zdá se, že tento svérázný odpor lze sledovat i ve Francii. Před eurovolbami byly desítky plakátů aliance Place Publique a socialistů v několika městech počmárány hákovými kříži a emblémy SS a na Glucksmannovu podobiznu byl přimalován hitlerovský knírek. (Jak Glucksmann prohlásil, důvod, proč byly počmárány jen jeho plakáty, „je stejně deprimující jako zřejmý: moje jméno. Glucksmann je židovské jméno.“)

Ironií je, že Glucksmann výslovně a opakovaně vyzýval k příměří v Gaze, požadoval uznání palestinského státu a odsuzoval nepřiměřenou reakci izraelské armády. Problémem pro ty, kteří stojí nalevo od něj, se zdá být to, že také vyzval k výměně rukojmích a odsouzení Hamásu. „Nic neospravedlňuje takovou hrůzu, jakou je zmasakrování civilistů,“ prohlásil Glucksmann v květnu, „stejně jako nic neospravedlňuje příval nenávisťi, dehumanizace a glorifikace vraždění izraelských a palestinských civilistů po pogromu 7. října. Odporné výzvy ke zni-

se rozhodl, že v současné situaci musí zriskovat s hlasy svých voličů z umírněné levice: „Teď mi záleží na jediném, aby ve volbách nezvítězilo Národní sdružení, aby nevládlo v této zemi.“ Současně v rozhlasovém rozhovoru prohlásil, že všichni čtyři koaliční partneři se shodli nejen na tom, že události 7. října byly teroristickým masakrem, ale také na tom, že musejí bojovat s antisemitismem a podporovat ukrajinský odpor proti ruské agresi (k čemuž se Mélenchon vyjadřuje spíše vyhýbavě), a dodal, že Mélenchon levicovou koalici nepovede.

Strhané plakáty rukojmích v pařížské výloze, květen 2024. Foto am.

čení Izraele – ať už ze strany Hamásu, Íránu či některých aktivistů ve Francii – a odporná dehumanizace Palestinců ze strany izraelských představitelů jen zesílí utrpení obou národů.“

Spolu s ironií se však objevuje i tragédie. Poté, co se Glucksmann dozvěděl o incidentech s plakáty, odsoudil Mélenchonovo nepodložené tvrzení, že antisemitismus ve Francii se stal „přežitkem“. S povzdechem poznamenal, že „tato nenávisť nezmizela“. „Dosáhli jsme úspěchu, který nikdo nečekal,“ prohlásil Glucksmann po vyhlášení výsledků voleb, „ale je to úspěch, který nás odsuzuje k neúnavnému boji.“

LEVICOVÁ KOALICE

Jak tento boj vypadá? Ihned poté, co byly známy zdrcující výsledky eurovoleb ve Francii, vytvořila levice široký blok Nové lidové fronty, která zahrnuje zelené, komunisty, socialisty i krajně levicovou Nepoddajnou Francii. I přes to, že právě s jejím šéfem Mélenchonem by asi za jiných okolností do koalice nešel, Glucksmann

Podle průzkumu provedeného v půli června by první kolo parlamentních voleb vyhrálo Národní sdružení (29,5 procenta) s těsným náskokem před levicovou koalici Nové lidové fronty (28,5 procenta) a dále za nimi by se umístila prezidentská strana E. Macrona (s 18 procenty). Připomeňme, že Národní sdružení Marine Le Penové sice v posledních desetiletích investovalo spoustu energie do toho, aby se očistilo od antisemitických, neonacistických a vichistických režim obhajujících předsta-

vitelů původní Národní fronty, nicméně zůstává etnonacionalistickou stranou, odanou protiimigrační a protievropské policie, stranou, jejíž zakladatel vždy tvrdil, že holokaust je jenom „detail dějin“. Židovští voliči jsou tak lapeni mezi dvěma možnými budoucnostmi a dvěma možnými vládami, z nichž obě mají minulost či přítomnost poskvěnou antisemitismem.

Při bohoslužbě v pařížské synagoze nedokázala známá liberální rabínka Delphine Horvilleurová jasně zodpovědět, co si se současnou patovou situací počít. Poukázala na Tóru jako na „zdroj inspirace pro Deklaraci práv člověka a občana i pro ústavu západních demokracií“ a pokračovala: „Dnes večer si nemohu pomoci a musím myslet na hrozbu, která visí nad naší republikou. Tóra nám byla dána na poušti. A musíme si přiznat, že do pouště jsme se znovu vrátili.“

Z textů R. Zaretského pro list The Forward připravila A. Marxová. Originály na <https://forward.com/authors/robert-zaretsky/>.

FILIP KARFÍK: LAUDATIO

u příležitosti udělení Rakouské státní ceny za literární překlad Aleně Bláhové, předneseno německy v Klagenfurtu 28. 7. 2015

Dámy a pánové,
mezi ranými básněmi Rainera Marii Rilka z jeho pražských let je také tato:

*Im Sommer trägt ein kleiner Dampfer
auf Moldauwogen uns nach Zlichov
zu jenem Kirchlein, hoch und frei.
Im blauen Nebel schwindet Smichov;
zur Rechten Flächen braun
von Ampfer;
zur Linken stolz die „Lorelei“.*

*Wir legen an; und sieh, ein Alter
begrüßt uns leiernd: „Hej, Slované!“
Am Friedhofsrand dann lehnen wir.
Hoch blaut des Himmels Prachtzyane,
und unser Träumen hebt, ein Falter,
auf Sonnenflügeln sich zu ihr.*

Po Vltavě malý parník
nás v létě veze až na Zlíchov,
tam ke kostelu. Tam je ráj.
V modravé mlze mizí Smíchov;
po pravé ruce hnědý šřovík,
po levé hrdá „Lorelei“.

U břehu lodník můstek sklopil
a kdosi vítá nás: „Hej, Slované!“
Hřbitov tu sálá silou léta.
Blankytně chrpa nebe plane
a naše snění jako motýl
na křídlech slunečních k ní vzlétá.

(René Maria Rilke, *Larenopfer*)

To bylo v létě roku 1895. Parník plul proti proudu Vltavy z Prahy na Zbraslav. Po Rilkově pravici ubíhal vltavský levý břeh – Smíchov, obec ležící kdysi za hradbami města, tou dobou ale již jedno z pražských průmyslových předměstí. Zlíchov, pitoreskní vršek s prastarým kostelíkem sv. Filipa a Jakuba, vyhlížel výletníky výš proti proudu řeky. Po levici, na pravém břehu, minul parník mohutnou skálu Vyšehradu, jejíž stěny padají příkře do vltavských vod. To je Rilkova „Lorelei“, opředaná starými

českými pověstmi. Proto i starý flašinetář hraje na slovanskou notu.

Dnes je Smíchov živá a elegantní pražská čtvrť, kde žije laureátka tohoto večera. Stará Ringhofferova fabrika na vagony je přestavěná na moderní nákupní středisko. Osířelou synagogu, která stojí naproti, zachránilo před zkázou Židovské muzeum. Na zlíchovském návrší z hadovité spleti dálnic stále ještě vyčnívá kostelík s věží. Jen ten starý dům v Radlicích vzadu za Smíchovem, kde měl Alenčin prastrýc kdysi povoznictví a kde také ona prožila část svého života, už nestojí.

Dokážu se v mysli přenést do časů, kdy ještě stál. Bylo to na počátku 80. let 20. století. Ale ve starých Radlicích se čas zastavil už dávno před tím. S městem je spojoval jen vůz elektrické dráhy. Plížil se úzkou křivolakou

kládala z jedné řeči do druhé. Překládání bylo její bohoslužba, chasidská *avoda*, ze které tryská požár, *hitlavahut*, „jako z hledání Boha tryská nalézání Boha“ (Martin Buber, *Die Legende des Baalschem*).

Vázal jsem tehdy Alence knihy a ona mě učila německy. Žádný z nás si tím nevydělával. Spojovalo nás přátelství. Co jsme dělali, dělali jsme z vnitřního popudu. Hledali jsme a nacházeli jsme.

Byl to v naší zemi zvláštní čas. Knihy, jako byla ta Buberova, jsme přepisovali na psacím stroji přes karbonový papír a cizím řečem jsme se neučili proto, abychom mohli cestovat po cizích zemích, ale proto, abychom mohli číst cizojazyčné knihy. I němčina pro nás byla takovým prostředkem otevírajícím cestu do vnitřního zahraničí.

Žili jsme ve městě, které zrodilo několik velkých básníků německého jazyka. Ba co víc, naše město bylo odedávna také město židovské. Denně jsme chodili kolem jeho opuštěných

Jan Reich: Smíchovské nábřeží.

ulicí ke konečné na radlické návsi. Za nízko posazeným oknem, do kterého bylo možné nahlédnout z ulice, seděla při sporém světle žárovky Alenka nad překladem Buberových *Chasidských vyprávění*. Bylo to, jako by byl celý dům, zvnějšku oprýskaný a zaprášený, zevnitř prosvícen hebkým světlem *šechiny*, vyvěrajícím z otevřené knihy. Ve skutečnosti to světlo vyzařovalo z bytosti mladé ženy, která knihu pře-

synagog a zanedbaných hřbitovů. Ale mezi námi a oněmi časy, kdy bylo v Praze ještě možno slyšet několik druhů pražské němčiny, ležela noc, o které píše Elie Wiesel ve stejnojmenném románu. Ta noc zbavovala řeči. Kdo ji přežil, mohl o ní často mluvit jen v jiném jazyce. Wieselo *La nuit* překládala Alenka z francouzštiny. Je to protějšek Buberova *Života chasidů*, neboť vypráví o tom, jak se

stalo, že chasidi už nemohli nacházet Boha, leda v zabíjených lidech.

S překládáním německy psané literatury někdejší habsburské monarchie

kteřá se narodila v Praze jako hraběnka Kinská. Byli to Franz Werfel a Oskar Kokoschka, kteří pocházeli z pražských rodin. Byl to básník, no-

útočiště, jemuž vděčíme za *Sonety Orfeovi* a dokončení *Duinských elegií*, ve švýcarském Valais, kde je také pochován. Básník *Oběti lárům* zde opět žil na jazykové hranici, tentokrát nikoli mezi němčinou a češtinou, ale mezi francouzštinou a walliskou němčinou. Své poslední básnické cykly psal francouzsky.

Budiž mi dovoleno, abych při této slavnostní příležitosti předal Alence jednu z jeho *Růží*:

*Une rose seule, c'est toutes les roses
et celle-ci: l'irremplaçable,
le parfait, le souple vocable
encadré par le texte des choses.*

*Comment jamais dire sans elle
ce que furent nos espérances,
et les tendres intermittences
dans la partance continue.*

Jediná růže, to jsou všechny,
a tahle všechny růže předčí
svou nenahraditelnou řečí
promlouvající v textu věci.

Starý dům v Radlicích už nestojí. Alena Bláhová s manželem a synem, 80. léta 20. století. Foto Lukáš Kliment.

do češtiny je to vůbec zvláštní věc. Jako by člověk nepřekládal tak docela z cizího jazyka, ale z jazyka, který mohl právě tak dobře být jeho vlastní. Nejmelodičtejší básník české řeči, Mácha, psal své první básně německy a oběma svrchovaným mistrům německého výrazu, Rilkeovi a Kafkovi, zněla v uchu čeština, jíž naslouchali a kterou četli. Martin Buber ostatně chodil ve Lvově na polské gymnázium a překladatelce jeho německy psaných *Chasidských vyprávění* bylo soutěžit s podmanivou knihou Jiřího Langera *Devět bran*, která vypráví tajemství haličských chasidů z vlastního prožitku česky. Takové vzájemné vztahy nečiní práci překladatele lehčí. Naopak, činí ji náročnější.

Nejenom v jazykovém ohledu lze úlohu překladatelky, jakou je dnešní oslavenkyně, označit za navrácení do vlastního. Představuje totiž českému čtenáři osobnosti, které paří k literárním dějinám její rodné země. Vedle Rilka to byla i jeho mecenáška Marie Alžběta z Thurn-Taxisu, na jejíchž zámcích básník pobýval. Byla to také adresátka Rilkových dopisů a ušlechtilá přítelkyně Karla Krause Sidonie Nádherná, za kterou putovali literáři z Prahy i z Vídně do Vrchotových Janovic. Byla to Bertha von Suttner,

vinář a diplomat Camill Hoffmann, který si v letech 1929–1939 na československém zastupitelství v Berlíně vedl politický deník a který zahynul

Bylo to, jako by byl celý dům, zvnějšku oprýskaný a zaprašný, zevnitř prosvícen světlem *šechiny*. Foto M. Singer.

v Osvětlení spolu se svou ženou Irmou Oplatkovou.

Už jsem řekl, že němčina není jediná řeč, ze které Alenka překládala do češtiny. Svou pozornost věnovala neméně i francouzštině. Také Rilke miloval franštinu a také on překládal. Po první světové válce našel své poslední

Jak jinak říci bez ní,
čím byly naše naděje
a něžné chvíle bez děje
neustálého odcházení.

(Rainer Maria Rilke, *Poèmes français*)
Text i obě básně do češtiny přeložil
autor **FILIP KARFÍK**

UŽ JEN VYBÍRALI ODKAZY

(dokončení ze str. 7)

Česky vyšla až roku 2000 pod názvem *Praha domovské město Franze Kafky*, ale už v pozmeněné podobě.

Frynta také provázal literární vědce, kteří začali kvůli Kafkovi do Prahy od konce 50. let jezdit a hledali místa s ním spojená, například Klause Wagenbacha nebo francouzskou literární kritičku a překladatelku Marthe Robertovou.

Západní cestovatelé byli závislí na místních znalcích a Frynta nebo také Jiří Weil byli jedni z mála, kdo jim mohl pomoci. Wagenbach ve svých vzpomínkách píše, jak bylo svým způsobem jednoduché pátrat koncem 50. let po Kafkových stopách: přišel do archivu a požádal o fond Kafka a archivář se zeptal: „Či fond?“ Wagenbach mohl přijet do Prahy a bádát tu jen proto, že oficiálně prohlásil, že se zabývá dílem E. E. Kische, tedy jediného literáta z pražského německého prostředí, který byl komunistou.

Tito objevitelé prožívali Kafku intenzivně, až fyzicky. Petr Král v pamětech píše, že Mikuláš Medek dostal

z četby *Procesu* „třídenní horečku“, a sochař Zbyněk Sekal, který žil v Bratislavě, vzpomíná v deníku na své „uchvácení“, na to, že při překladu *Psových výzkumů* (jak název povídky přeložil) ani nerozlišoval, co pochází z textu a co z něj samotného.

Jakou roli hrál Franz Kafka v 70. a 80. letech v životě disidentů?

Myslím, že dost významnou. Zmíním reflexe u Václava Havla a Jiřiny Šiklové. Václav Havel nepsal o Kafkovi často. Zmínil ho v esejích, když zpětně dával četbu Kafky do souvislosti s reformním hnutím, na které pohlížel skepticky, jako na „kolotoč nadějí a zklamání“, na polovičaté nápravy. Svě poznávání Kafky dává do souvislosti s pravdivým popisem situace a s nekompromisním řešením.

Výborný je jeho dopis z Hrádečku z roku 1973, který zaslal režiséru Alfrédu Radokovi. Popisuje v něm, jak žádá o místo nočního hlídače na státním stat-

ku v pohraničí, a svou situaci přirovnává k postavení zeměměřiče K. v *Zámku*: „Když jsem se o to místo ucházel, uvědomil jsem si mimo jiné, že Kafku stěží mohou chápat někde jinde než tady: ten statek je totiž v bývalém zámku (!), a mně to místo zařizovali jacísi cizí lidé (Barnabáš) ze vsi...“ Dopis pak pokračuje dalšími analogiemi. V dopise manželce Olze z vězení z listopadu 1980 sděluje, že „čte Brodův životopis Kafky“, a líčí jí svůj pocit, že Kafkovi rozumí lépe než jiní.

Mým americkým studentům se zdálo, že se Havel vychloubá, ale myslím si, že tím Havel spíš velmi přesně popsal svůj až intimní vztah k autorovi a zároveň projevil velice vytříbený smysl pro sebeironii.

A jak se Kafka objevuje u Jiřiny Šiklové?

Když byla v roce 1981 ve vězení za svůj podíl na distribuci samizdatové a exilové literatury, použila „test Kafkou“: psala si se spoluvězněm, kterého vůbec neznala, a použila narážku na *Zámek*. Ten člověk ji pochopil, a pak ji oslovil „Milá Frído“. Pro

Šiklovou to byl důkaz, že je důvěryhodný. Vyprávěla mi pak také, že když tajně přijímala exilovou literaturu nebo samizdatovou předávala kurýřům, měla vždy sjednanou šifru a jednou to bylo slovo Kafka. Zahraniční kurýř se měl procházet s knihou od Kafky v ruce a na otázku „Máte rád Kafku?“ měl odpovědět „Mám radši pomeranče“, aby se vyloučilo, že tam chodí jen tak někdo náhodně s Kafkou v ruce.

Kafkovskou vzpomínku měl také básník Petr Kabeš v textu *L. P. 1982–1983*, kdy popisoval výsledek, při němž mu vyšetřovatel oznámil, že „má zjištěno“, že Kafka bude mít sté výročí narození a že pokud kvůli tomu Kabeše vyhledají zahraniční novináři, může se s nimi bavit o Kafkovi, ale neměl by mluvit o Chartě.

V 80. letech byl Kafka v českém prostředí už tak dobře znám, že nebylo třeba nic vysvětlovat, nic složitě interpretovat, lidé si jen vybírali drobnosti, postavy, odkazy a narážky a rozuměli si.

ALICE MARXOVÁ

OPERA, PŘEDNÁŠKY, DEBATY

Pražské synagogy ožily Kafkou

Na konci května se díky spolku Krajínou přílivu (i podpoře Nadace ŽOP) v libeňské synagoze konala projekce opery *Popis jednoho zápasu*, již pro Göteborgskou operu napsali na základě textů Franze Kafky (nejen stejnojmenné povídky) Josef Krouvtor a David Radok. Už sama lokace i okolnosti vzniku díla byly hodně ve spisovatelově duchu: spoluautor libreta je synem českého režiséra, jenž si v rodné zemi užil poměrů hodných atmosféry Kafkových prázdných do té míry, že ho nakonec roku 1968 vyhnaly do emigrace; druhý spoluautor prožíval Kafku natolik, že se v 60. letech identifikoval s postavou Josefa K. Hudbu složil skladatel Jan Sandström, který žije kdesi u polárního kruhu. Prahu evokující scéna ladila s omšelostí libeňského templu, který jen zázrakem unikl komunistickému bourání, ale dosud volá po důkladné obnově. Diváci si projekci pozoruhodného kusu užili.

Program *Transatlantic Kafka*, jež organizovalo Židovské muzeum spolu s Metropolitní univerzitou, svedl v červnu do Maiselovy synagogy znalece autorova díla z USA a Evropy. V přednáškách a besedách a za velkého zájmu veřejnosti se probírala různá témata. Česká specifika vnímání Kafky charakterizovala V. Tuckerová, o naší stále kafkovské skutečnosti pak debatovala spolu se spisovatelem (a překladatelem *Zámku* do angličtiny) Sethem Rogoffem, spisovatelkou Magdalénou Platzovou a překladatelem *Deníků* do angličtiny Rossem Benjaminem, jenž se spolu s prof. Danielem Medinem věnoval i autorově židovské identitě. O Kafkově vztahu k Felici Bauerové a Mileně Jesenské a tom, jak je ve svých prózách zpracovaly, hovořily M. Platzová (autorka knihy *Život po Kafkovi*) a překladatelka Monika Zgustová (které vychází ve Španělsku biografie M. Jesenské). Na téma Kafka a láska promluvila kritička Merve Emre a o přátelství Kafky a Maxe Broda hovořila spisovatelka Elif Batuman. O významu snů v díle F. K. diskutovali předseda Rakouské společnosti F. Kafky Manfred Müller a spisovatel a hudebník Hans Platzgumer. Zmínili autorovu chronickou nespavost, snovou náladu jeho děl i to, že zásadní texty (*Proces* či *Proměna*) začínají tím, že se protagonista probudí do nezvyklé situace, a Kafkovo zdůrazňování, že následný děj není sen, ale skutečnost. (am)

Portál Kafkova rodného domu začátkem 80. let. Foto Jiří Gruša.

ORWELL V PRAXI

Pár poznámek ke stanovému městečku na univerzitě v Ann Arbor

Je to už chvílka, kdy na některých amerických univerzitách propukly propalestinské demonstrace, a vznikla dokonce i jakási stanová městečka, v nichž studenti začali kempovat přímo na půdě svých univerzit. Myslím, že to bylo všude dostatečně reflektováno a že o tom existuje rozsáhlé zpravodajství. Zde se proto zmíním jen o svých zkušenostech z druhé vlny této akce, tedy jakési „solidární“ vlny, která zasáhla i naši univerzitu, tj. Michiganskou univerzitu v městečku Ann Arbor.

Na rozdíl od těch exponovaných míst, což byla hlavně Kolumbijská univerzita v New Yorku a UCLA v Los Angeles, nedošlo k žádným rozsáhlejším násilnostem, i když je nutno zaznamenat, že propalestinské skupiny narušovaly průběh různých oficiálních akcí, jako jsou například každoroční oslavy konce školního roku, kam také přijíždějí rodiče studentů-absolventů. Bylo to nechutné, vlastně se tu demonstranti bezohledně obrátili proti vlastním spolužákům. K tomu je nutno dodat, že naše univerzita má 50 tisíc studentů, zatímco v „solidárním“ stanovém městečku bylo podle mého soudu asi kolem 100 lidí. Nechci říct studentů, protože tam byli evidentně i cizí lidé, viz níže. To je nutno brát v potaz, ten nepoměr je evidentní. Nicméně pro mě osobně to byla vůbec nejbolestivější událost, jakou jsem po více než třiceti letech na této univerzitě zažil.

USMĚRNĚNÁ KONVERZACE

To stanové městečko vyrostlo přímo před knihovnou, takže jsem jím několikrát procházel a sem tam se dával do hovoru s jeho obyvateli. Začínal jsem vždy vstřícně, chválil jsem plakáty, ptal jsem se, jestli jsou trojbarevné, nebo čtyřbarevné, což mě vyneslo mnoho milých úsměvů. Ale když jsem položil otázku, co si jejich autoři myslí o rukojmích, o obětech během hudebního festivalu – na ty přece studenti chodí – a podobných věcech, konverzace okamžitě skončila. Mám dojem, že někteří ani nevěděli, na co se ptám.

Z jazyka těchto demonstrantů v každém případě řada pojmů zmizela, mj. 7. říjen, rakety, tunely, rukojmí, násilí... Nikdy jsem neslyšel slovo Hamás. Konverzace byla usměrněná. Například naši židovští studenti upevnili tucty izraelských vlajek na sousední trávník, aby tak připo-

mněli násilí spáchané na rukojmích. Vlajčky tam jeden den byly, ale když jsem tam šel druhý den, už zmizely. Zeptal jsem se jednoho studenta, co se s nimi stalo. Zřejmě o tom chtěl mluvit, ale jeho sousedka ho prostě a jednoduše plácla přes ruku, tak umkl. Některá slova z tohoto jazyka prostě zmizela, nebo nabyla jiného významu. Později jsem někde četl, že 7. říjen se přece jen někdy někde zmiňuje, ale říká se mu „den aktivního odporu“. Orwell byl přítomen.

VZDĚLÁVACÍ WORKSHOP

Zachytil jsem tam také i cvičení à la Orwell v jakémsi vzdělávacím workshopu, ve kterém referentka dokazovala, že vše,

co tvrdí Izrael, je lež. Například tvrzení, že do Gazy vede z Izraele vodní potrubí, je nesmysl. V Gaze přece vždycky voda byla. Nebo že kibucy pozdvihly úroveň zemědělské výroby – to je taky sionistická lež. Zemědělství přece bylo v Palestině odjakživa. Na to Palestina žádné kibucy nepotřebovala.

Zvláštní věc se ale stala v poslední okamžik, když jsem před odjezdem do Prahy šel ještě vrátit pár knih do knihovny. Přistoupila ke mně jakási žena, bylo jí, řekněme, 35 let, pozdravila mě velice milým způsobem, pochválila hezké počasí, s čímž jsem okamžitě souhlasil.

Pak se mě zeptala, jestli mě to vše zajímá a jestli o situaci něco vím. Začali jsme se bavit a já po chvílce zase položil tu otázku, co si myslí o 7. říjnu, o rukojmích, raketách a tak dále. A ona k mému údivu se mnou nepřestala mluvit, ale řekla, že abych to vše pochopil, tak musím jít ke kořenům. Zeptal jsem se, jestli by pře-

mýšlela o kořenech věci, kdyby byla znásilněná a odvedená do tunelu. A jestli by souhlasila s tím, aby její únosci za to dostali finanční bonus. Od tohoto okamžiku se konverzace začala rozpadat, ale nakonec jsem se ještě stačil zeptat, co vlastně studuje. Trochu zaváhala a potom řekla, že vlastně nestuduje, že na kampusu kdysi byla, ale student není. Neměl jsem dost duchapřítomnosti, abych se jí ještě rychle zeptal, jestli jí někdo platí. Já jsem totiž nejdřív uvažoval o možnosti, že by to mohl být nějaký Bretschneider v ženském hávu – koneckonců člověk si klade otázky... Ale Bretschneider to nebyl. Byla to agitátorka, snad trochu profesionál. Agitátorů či agitátorek tam nebylo moc, ale byli/byly tam a Orwella očividně uměli/y.

A POŽÁRNÍ PŘEDPISY...

Někdy koncem května přišla zpráva, že stanové městečko bylo strženo. Univerzita se rozhodla, že tam pošle požární inspekci, a ta došla k závěru, že jsou porušovány požární předpisy, takže městečko musí být strženo. Což se také stalo. Je vlastně zvláštní, že lze ještě něco porušovat.

JINDŘICH TOMAN

J. T. je lingvista a historik, autor mnoha odborných publikací.

CO SE ŘÍKÁ O GAZE

Lidé, kteří se ke konfliktu vyjadřují (a nemusejí být vyloženi protiizraelsky nalděni), často opakují, že v Gaze panovala „izraelská okupace“. Izrael ovšem stáhl veškeré své vojáky v roce 2005 za vlády premiéra Ariela Šarona. Nejprve byli evakuováni všichni osadníci, poté, 12. září, odešli vojáci. Izrael spravoval Pásmo Gazy od roku 1967 (kdy je získal v šestidenní válce) do roku 2005; předtím je administrovali Egypťané (1948–1967), před nimi Britové (1918–1948) a před nimi Turci. Po odchodu Izraelců měli tedy Palestinci poprvé v moderní historii možnost vládnout si sami.

Jak ona vláda vypadala, asi nemusíme připomínat: nejprve došlo k rabování opuštěných židovských osad, ničení sklepů a pálení synagog. V roce 2006 vyhrálo ve volbách hnutí Hamás, které mělo vládnout spolu se stranou Fatah ve vládě národní jednoty. Místo budování základů budoucího palestinského státu však nastala brutální občanská válka, v níž ozbrojenci z radikálně islamistického Hamásu ovládli Fatahem řízené instituce a posléze celou Gazu. (am)

100. VÝROČÍ

O několika událostech věnovaných centeniu úmrtí Franze Kafky

V červenové Praze mohl člověk jen stěží pominout připomínky stého výročí úmrtí Franze Kafky, konaly se přednášky, koncerty a expozice, Český rozhlas Vltava zařadil speciální vysílání (a na pokračování četbu z románu *Zámek*), jezdily dokonce tramvaje s citáty z jeho děl. Mnohé kafkovské výstavy pokračují až do srpna či podzimních měsíců, na některé zde upozorňujeme a k tématu se vrátíme i v příštím čísle.

RODINNÉ ALBUM

Pražský Goethe-Institut zve na prohlídku *Rodinného alba*: ve druhém patře jeho sídla na Masarykově nábřeží (v secesní budo-

Posezení u *Rodinného alba* v Goethe-Institutu.

vě s výraznou plastikou *Fénixe* od Ladislava Šalouna na střeše) se nachází výstava snímků. Zachycují Kafkovu širokou rodinu, od prarodičů z obou stran, po rodiče, strýce, sestry, švagry, synovce a neteře. Celkem se jedná o pestré společenství, pár desítek lidí, v jejichž středu či v kontaktu s nimi Franz Kafka celý život žil. Ač jeho dopisy i deníky vypovídají o snaze se z rodinného prostředí vymanit, dokládají současně (stejně jako fotografie) pevné a soudržné vztahy.

Na většinou již publikovaných, ale i několika neznámých snímcích zaujmou určitě strýcové z matčiny strany, elegantní Alfred i sympatický Siegfried, usmívající se z květinového loubí se svými neteřemi, Ottlou a Elli, švagrové Josef Pollak, Karel Herrmann či Josef David (od sňatku s Nežidem Kafka svou oblíbenou sestru Ottlu na rozdíl od rodičů neodrazoval, její krok pokládal za statečný) a potomci z těch tří svazků: šest děvčátek a chlapec Felix. Z Kafkových dopisů sestře Elli (Felixově matce) víme, jak mu záleželo na tom, aby desetiletého hochu poslali do praktické školy v Hellerau, neboť, jak psal, „člověk nemůže být příliš mladý pro laskavou a nenucenou výchovu, která rozvíjí všechny

dobré vlastnosti“. Na rozměrném rodinném stromu si pak zřetelně uvědomíme, kolik členů rodiny zahynulo v koncentračních táborech.

Fotografie jsou spíše v malém formátu, velkou část expozice zaplňují samotné výstavní panely narůžovělé barvy a na nich velké průtisky snímků či Kafkova rukopisu. Poněkud záhadně působí i jakýsi bar s vysokými židlemi uprostřed hlavního sálu, snad určenými k posezení a prohlížení fotografií. Autorem knižního vydání alba i kurátorem výstavy je literární vědec Hans-Gerd Koch, samotná publikace však na výstavě není, a to ani k nahlédnutí. Expozice je k vidění do 20. září.

DOPISY A DENÍKY ON-LINE

Pokud nemáte možnost, do Goethe-Institutu ani nemusíte chodit, protože zajímavý materiál nabízejí jeho webové stránky, kde v oddíle Kafka 2024 nalezneme například informaci, že on-line na stránkách Vídeňské univerzity (homepage.univie.ac.at/werner.haas) existují volně přístupné a filtrovatelné veškeré deníky a dopisy Franze Kafky. O digitalizaci zhruba 2200 stran textu se postaral Werner Haas, univerzitní knihovník, který olbřimi prací vykonal jako osobní příspěvek k dílu svého oblíbeného autora. Člověk si v textech po libosti může vyhledávat různé výrazy a jména, klíčová slova, srovnávat německý originál s překlady.

Na tomtéž webu nalezneme rozhovor s hamburským terapeutem, profesorem Wolfgangem Hantel-Quitmannem, jenž při své práci Kafkovy texty používá a domnívá se, že mohou lidem pomoci řešit jejich problémy. Na otázku „Jak vás jako psychologa napadlo čerpat při práci z Franze Kafky a jeho děl?“ odpovídá: „Kafka tematizuje ve svých dílech trýznivé pocity, jako jsou pochybnosti, strach, osamělost, stud, vina, bezmoc, svévole, ale také spleť rodinné vztahy. Na pocity se dnes moderní psychologie soustřeďuje a neznám asi jiného autora, který by je vylíčil s takovou inten-

zitou jako Kafka. Radikálně zaujímá perspektivu obětí, a to bez jakékoli sentimentality.“

NĚMČINA NAŠICH NENĚMECKÝCH MATEK

Další oddíl obsahuje stať *Literární jazyk Franze Kafky od Borise Blahaka*, germanisty, působícího na univerzitách v Řezně a v Plzni, autora monografie *Franz Kafkas Literatursprache: Deutsch im Kontext des Prager Multilingualismus* (Spisovný jazyk Franze Kafky: Němčina v pražském multilingvním kontextu). V úvodu hovoří o tom, jak Max Brod ve vydáních textů Franze Kafky, která připravoval, prováděl úpravy, kdy prózy svého přítele „čistil“, aby neobsahovaly žádné „pragismy“, z nichž by bylo patrné, že se jedná o regionální, v Praze užívanou variantu jazyka. Teprve kritické vydání díla Franze Kafky, které roku 1982 začalo vycházet ve frankfurtském nakladatelství S. Fischer a v němž jsou zachyceny jak veškeré autokorektury, tak i zásahy Kafkových vydavatelů, poskytuje autentický pohled na podobu němčiny běžnou v Praze kolem roku 1900.

Blahak pak tuto zvláštní pražskou formu standardní němčiny charakterizuje (na základě metody, již ve stati vysvětluje). Dochází k názoru, že Kafka byl mluvčím východostředněbavorského městského nářečí vídeňského typu s patrnými stopami jidiš i češtiny a uvádí řadu konkrétních příkladů z oblasti pravopisu, výslovnosti, tvarosloví a syntaxe. A píše: „Nejednalo se tedy o Kafkovu literární sebestylizaci, když si přisuzoval ‚němčinu, kterou máme v uších ještě od našich neněmeckých matek‘.“

UTAHOVÁNÍ ŠROUBŮ

Pražská židovská obec připravila výstavu v Jeruzalémské synagoze. Pokračuje v kvalitních instalacích dobře nasvícených fotografií velkého formátu. Snímky plní roli ilustrací textů z próz Franze Kafky, tento způsob dobře funguje: fotografie nabývají díky citátům větší hloubky a víceznačnosti. K vidění jsou snímky Alžběty Jungrové, Xénie a Adama Hoffmeisterových, Karla Cudlína, Jana Kovanice, Petra Balajky, Jindřicha Buxbauma a dalších, a to až do konce roku 2024.

Cisařovského *Proces*, Galerie Millennium.

V nevelké Galerii Millennium pár kroků od Schönbornského paláce, v němž Kafka žil od března do září 1917 a kde dostal první záchvat chrlení krve, je k vidění další kafkovská výstava. V krásném renesančním výstavním sále na davy lidí nenarazíte, takže si obrazy (koláže, litografie, olejomalby) i objekty českých výtvarníků můžete v klidu prohlédnout. Pozornost upoutá mj. ocelový objekt *Der Prozess* od Petra Císařovského: konstrukce připomínající hru, kdy se manipuluje se šrouby, do jejichž hlav jsou vyryta písmena skládající dohromady jméno autora a název jeho nejznámější knihy, takže každý si tu může složit „svůj proces“ a utáhnout „své šrouby“.

Zaujme také laminátový odlitek známé Kafkovy pamětní desky, která se nachází na jeho rodném domě na rohu Maiselovy ulice a dnešního náměstí Franze Kafky. Z původního domu, který byl zbořen za asanace, se zachoval portál s balkonem. Plastiku vytvořil roku 1966 Karel Hladík. Právě tato laminátová verze byla umístěna na dům jako první (v červenci 1966), bronzoový originál pak roku 1967.

Lze si i přečíst dobovou kritiku z pera Bohumila Doležala, jenž autorovu podobiznu nazval „deformovanou plasmou, připomínající rozpracovaný štrůdl“. Takový odsudek si portrét snad nezaslouží a štíhlou Kafkovu tvář si v Millennium můžete prohlédnout zblízka, stejně jako její pozadí, které připomíná stohy knih či snad též porůznu navršené náhrobní kameny na Starém židovském hřbitově. Tato výstava končí již za měsíc, 2. srpna.

OČIMA FRANZE KAFKY

Zatímco všechny pražské expozice se věnují tomu, jak Kafkovo dílo inspirovalo umělce, výstava Západočeské galerie v Plzni ve spolupráci s mnichovským Spolkem Adalberta Stiftera a pražským Židovským muzeem je jediná, která zobrazuje, co naopak inspirovalo Kafku jako autora

analyzujícího skutečnost svým přesným drobnohledem, člověka s velkým zájmem o soudobé výtvarné umění tvůrců, kteří žili a pracovali v Praze, ale také v Mnichově, Berlíně a Paříži. Díky vlastním zdrojům a mnoha zápůjčkám z galerií a soukromých sbírek v ČR a zahraničí představuje díla, která vznikala a byla k vidění v jeho době;

Emil Orlik: *Dívka a vrba*, 1900, barevný dřevorez. Z výstavy v Západočeské galerii v Plzni.

dále mistrovsky vypravené ilustrované časopisy, které četl (*Simplicissimus*) a do kterých přispíval (*Hyperion*); umělecké plakáty, které vídal na ulicích, připomínku kabaretů a varieté, které navštěvoval, i ukázky němých filmů, jež sledoval.

Výstava je především přehlídkou umělců z modernistické skupiny Osma, kteří se odtrhli od konvenčního akademického způsobu malby (Friedrich Feigl, Bohumil

Friedrich Feigl: *Vlastní podobizna*, kol. 1905.

Kubišta, Willi Nowak, Otakar Kubín, Max Oppenheimer, Emil Filla, Max Horb, Emil Artur Pittermann ad.), i ukázkou děl českých malířů, kteří se hlásili k moderním směrům (Jan Zrzavý, Josef Čapek, Antonín Procházka, Václav Špála) či byli ovlivněni uměním, které Kafku zaujalo (Emil Orlik a jeho inspirace japonskými dřevorezy), případně ho zaujala jejich vnitřní síla (u Františka Bílka). Lze tu vidět i obrazy malířek, které se prezentovaly v rámci Klubu německých umělkyní.

Pohled „očí Franze Kafky“ je přítomen jednak vědomím, že v tomto prostředí se pohyboval a řadu umělců osobně znal, dále citáty, v nichž se přímo vyjadřuje k dobovému umění, a jeho vlastními kresbami, jimiž lze listovat na ploše obrazovky. Nejsou ještě příliš známé, neboť pocházejí z pozůstalosti Maxe Broda, která byla roku 2019

uložena v Izraelské národní knihovně a digitálně zpřístupněna.

K výstavě byla vydána zajímavá a elegantně upravená publikace. Nejedná se o klasický katalog, ale o soubor statí, z nichž nejobsáhlejší je ta od autorky výstavy, profesorky Marie Rakušanové. Na kontakty F. Kafky s umělci upozorňuje Nicholas

Sawicki. Cituje vzpomínku Friedricha Feigla, který se s Kafkou znal ze staroměstského gymnázia, ale více se poznali na výstavách Osmy (a Kafka si od něj posléze koupil obraz), jenž praví, že Max Brod dokonce usiloval o to, aby Kafkovy kresby byly zařazeny na výstavu tohoto sdružení, což však umělci odmítli (Feigl jeho kresby hodnotil jako „expresionistické“; vyvolávající „vzpomínky na raného Paula Kleea nebo Kubina“).

Jak dokládá, Kafka se pro své karikaturní kresby inspiroval v dobových časopisech, ve fantastických obrazech Alfreda Kubina, Richarda Teschnera a karikaturách Maxe Horba.

INSTALACE

Návštěvníci se tedy na výstavě v Plzni dozvědí spoustu kulturních souvislostí v kontextu Kafkovy tvorby i jeho možných inspirací. Příliš nápaditá prezentace tolik zajímavého tématu se ale neuskutečnila, což je škoda. Možná bylo záměrem vyvolat představu přehršle dojmů i osobních vazeb, ale obrazy jsou hodně natěsnané na sebe, v některých případech nízko u země, takže prohlédnout si je člověk může jen v podřepu, některá plátina zase trpí necitlivým nasvícením – například na krásném portrétu prošeďivého muže od Maxe Oppenheima svítí ubohému muži světlo přímo do očí a je téměř nemožné se na něj pořádně podívat. Problémem mohou být i popisky, které jsou poměrně dlouhé, a návštěvník si je k některým obrazům navíc pracně dohledává.

Celkem překvapí i závěr výstavy, kdy po hustě zaplněných místnostech vstoupíme naopak do sálu, který je sice dobře osvětlený, ale zcela prázdný – jen na jedné stěně je citát z Kafkova dopisu Ottle. Tak to ale má prý být, poslední sál je míněn jako prostor k zamyšlení. Nejsm si jista, zda to každý pochopí, a hlavně tuto možnost využije... K výstavě (a k publikaci k ní vydané) se ještě vrátíme. Potrvá do 28. října. (am)

TRI ZÁHADY

O knihe *Sled udalostí* izraelského autora Eškola Nevo

V poslednej dobe mám šťastie na dobré knihy. Zo „židovsky zaujímavých“ spomeniem aspoň *Čas vlkov*, *Tam, kde číha vlk*, *Muž, ktorý predával vzduch v Svätej zemi* či *Lidé mají rádi Židy mrtvé*. Najnovšie som do tejto „1. ligy“ zaradil aj *Sled udalostí*, pretože ma motivuje k neľahkým úvahám. Izraelský spisovateľ Eškol Nevo (1971) rozdelil svoj text do troch kapitol, pričom každá z nich tvorí (aspoň zdanlivo) samostatný príbeh. Pre pochopenie súvislostí sa čitateľ musí orientovať v zložitých vzťahoch postáv, ktoré sa pohybujú v rôznych profesionálnych či geografických prostrediach, ale aj v hudbe (najmä izraelskej). Vďaka tomu *Sled udalostí* nie je detektívkou, má však s týmto žánrom veľa spoločného. Pozorný čitateľ si určite všimne „stopy“, ktorými autor nenápadne upozorňuje, že zdanlivo nesúvisiace príbehy sú v skutočnosti zložkami zložitej a starostlivo premyslenej mozaiky. Autorské postupy kladú zvýšené nároky na čitateľa, ale ešte viac na recenzenta, ktorý musí totiž permanentne zvažovať, čo má prezradiť a čo (v záujme čitateľa) radšej zamlčať.

CESTA SMRTI

Prvá kapitola (Cesta smrti) začína pod horami Bolívie, kam sa po rozvode uchýlil rozprávač tohto príbehu, pedagóg a amatérsky hudobník Omri. Popisuje svoje problémy, ale tiež okolnosti náhodného stretnutia s Roenom a Mor, izraelskými mladomanželmi na svadobnej ceste. Približuje aj pocity, ktoré v ňom vyvolal tento kontakt, ale aj informácia, že počas bicyklového výletu na Ceste smrti sa Ronen zabil po páde do priepasti. Zdanlivo neutrálne rozprávanie postupne nadobúda charakter detektívky. Omri (aj miestna polícia) zisťujú príčinu nehody: Nešťastná náhoda? Bola predsa hustá hmla a obmedzená viditeľnosť na úzkej ceste s množstvom nebezpečných zákrut. Samovražda? Ronenov psychický stav a hádky s manželkou mohli byť motívom. Vražda? Poznatky o vzťahoch medzi manželmi to nevylúčili. Prvé podozrenie logicky padlo na čerstvú vdovu, ale vyšetrovatelia sa zaujímali aj o Omriho. Ukázalo sa totiž, že na vypožičanom bicykli sa vydal za mladou dvojicou, a preto je možné... Dej sa presunul do Izraela. Omri podrobne opisuje svoju návštevu mladej vdovy, kto-

rá sedela šive. Postupne pribúdajú ďalšie, neraz len ťažko pochopiteľné podrobnosti. Príbeh sa nezvratne mení z tragédie na drámu veľkej lásky, ktorá vyvolala nečakané zvraty. Katalyzátorom deja je často hudba, ktorá nevytvára len pozadia, ale má aj informačnú hodnotu. V záujme čitateľa však túto časť uzavriem obľúbeným výrok: „Viem, ale nepoviem...“

RODINNÁ ANAMNÉZA

Kapitola Rodinná anamnéza ponúka inú, no nemenej dramatickú verziu lásky. Hrdinom je osamelý starší lekár Dr. Karo. Ťaž-

ko sa vyrovnával so samotou po nedávnej smrti milovanej manželky Lor (ich jediný syn žije v zahraničí). Útechu (skôr chvíľkové zabudnutie) nachádza v práci a vo vážnej hudbe, ktorú spoločne s Lor radi a často počúvali. Za týchto okolností neprekvapí netradičný citový vzťah s mladou lekárkou Liat, ktorá nastúpila do jeho oddelenia. (Tu sa nenápadne objavuje prepojenie s predchádzajúcou kapitolou. Liat, nespokojná so svojou pracovnou pozíciou, sa zverila doktorovi Karovi, že uvažuje o treku v Bolívií: „V Bolívií? Nezabil sa tam teraz nejaký Izraelčan? Na svadobnej ceste?“) Nevhodný, hoci neúmyselný intímny dotyk náhle a radikálne zmenil dovtedy platonický vzťah. Liat podala oficiálnu sťažnosť kvôli nevhodnému správaniu, vedenie nemocnice uvažuje o treste

(vrátane prepustenia z práce). Pri zúfalom hľadaní cesty k záchrane Dr. Karo našiel prekvapujúce východisko (tu vidím určitú inšpiráciu románom Meira Šaleva *Chlapec a holubica*). Zjednodušene možno zhrnúť, že Karo ostal v nemocnici a Liat odišla pracovať do mimovládnej organizácie v Južnej Amerike. Kniha je oveľa zložitejšia, viac ale prezradiť nemôžem a nechcem.

MUŽ VOŠIEL DO SADU

Záverečnú časť knihy tvorí (z môjho pohľadu najzložitejšia) kapitola Muž vošiel do sadu. Ako v jej úvode upozornil autor, „v názve a v celej novele sú referencie na talmudický príbeh o štyroch židovských učencoch, ktorí sa vydali do sadu a iba jeden z nich vyjde von bez ujmy“ (v závere nájde čitateľ parafrázu tohto talmudického príbehu). Protagonistka, pani Raz, rozpráva, ako počas pravidelnej prechádzky vošli spolu s manželom Oferom do sadu. Muž jej dal svoje kľúče a mobil a odišiel (ako sa ukázalo, zmizol bez stopy). Polícia podozrievala ultraortodoxných veriacich (Ofer vyrástol v tomto prostredí, ušiel však z neho a založil mimovládnu organizáciu na pomoc ľuďom, ktorí zvolili rovnakú životnú cestu), thajských robotníkov, ktorí v sade pracovali, bezdomovcov, aj náhodných návštevníkov. V priebehu pátrania objavili v sade rôzne časti jeho odevu, Ofer ani jeho telo však nenašli.

Postupne vyšli na povrch zaujímavé, neraz prekvapujúce fakty o pani Raz a jej manželstve. Vdova spolu s dcérou Ori však nestratili nádej a pokračovali v pátraní. (Syn Matan prerušil s matkou kontakty a odišiel bývať do internátu. Neskôr po neúspešnom pokuse o samovraždu ho ošetroval Dr. Karo; tu opäť vidno narážku na predchádzajúce časti knihy.) Matka s dcérou vo svojom úsilí analyzovali rodinné dokumenty, fotografie a Oferove blogy, vyhľadali aj jeho prvú manželku. Opäť neprezradím viac a ponechám čitateľom možnosť (povinnosť) rozmyšľať a domýšľať záver príbehu a celej knihy.

V troch príbehoch Eškola Nevo vytvoril komplikovanú pavučinu vzťahov medzi manželmi, rodičmi a deťmi, súrodencami či milencami. Vznikla tak mozaika, ktorá je tak zaujímavá, zložitá a pestrá, ako súčasný Izrael a život jeho obyvateľov.

PETER SALNER

Eškol Nevo: *Sled udalostí*. Preklad Silvia Singerová. Artforum 2023, cena 16,9 EUR.

EMOCIONÁLNÍ HISTORIE

O knize Přemohla jsem hněv a nenávist

Jak se píše v úvodní poznámce, letos pětadevadesátiletá Izraelka Rachel Hanan se nepokouší o orální, ale o emocionální historii v tom slova smyslu, že chce vyličit, co kdy cítila. Včetně toho, že když byla roku 1944 s rodinou v ghettu a přišel povolávací rozkaz, ona si napřed řekla dobře, pojedu vlakem. Včetně žízň, která ji mučila v dobytčáku, kde kolem ní umírali lidé. Včetně studu, když jí v Osvětimi vzali i spodní prádlo a na celém těle ji oholili. Včetně toho, jak potom v lágru necítila nic, jenom vegetovala. A jak po osvobození trpěla vinou přeživšího a jak ji od jednadvaceti pronásledovaly noční můry. Tedy snaží se zachytit mrtvé pocity či traumata, o kterých se dá jen těžko mluvit.

Loni vyšly její vzpomínky sestavené s pomocí novináře Thila Komma-Pöllatha, který ji navštěvoval v Haifě, německy. A letos poté, co ukázky z nich přinesl časopis *Revolver Revue*, také česky. Jsou opatřeny následujícím mottem ze slavného románu Američana Williama Faulknera: „Minulost není mrtvá, ve skutečnosti ještě neskončila.“ A výstižněji to asi nelze říci.

JAKO DO OPERY

První část svazku se skládá z víceméně chronologicky řazených kapitol. Autorka v nich popisuje prosté, leč přesto krásné dětství strávené ve východních Karpatech, a zejména svého otce, který byl coby poctivý Žid (jidiš termínem *erlicher Yid*) hlavou tamní obce. Vychovával ji ve víře, ale ne rigidně, a mezi místními se těšil úctě. Ani on ji však nedovedl uchránit před nejprve verbálními a posléze i fyzickými útoky učitelů a spolužáků ve škole – nebo před tím, že od jistého okamžiku musela nosit žlutou Davidovu hvězdu.

Bolestné ohlížení za lágry je pak prokládané tím, co se paní Hanan dozvěděla později. Tehdy věděla, že její rodiče a dva mladší bratři zemřeli v plynových komorách, jak dlouhá, bolestná a hrůzná smrt to byla, si však uvědomila až poté, co zhlédla dokumentární film *Šoa* Clauda Lanzmanna. Když ji přesunuli do Bergen-Belsenu, vnímala modré nebe, zelenou trávu a fakt, že to tam nesmrdělo spálenými kuřecími kostmi, zatímco později zjistila, který lágr byl – a který

nebyl – vyhlazovací. Viděla „strach matky, že přijde o děti“, ovšem neměla ani ponětí, že během holokaustu bylo zavražděno kolem milionu a půl dětí. A když absolvovala cestu vlakem a pěšky z Duderstadtu, kam byla přidělena na práci v muniční továrně, do Terezína, ještě netušila, že přežila pochod smrti.

Jazyk knihy je přitom až jednoduše prostý, a přesto – nebo právě proto – neobyčejně působivý. Občas umí být cynický: jako když autorka přijede do Osvětimi 15. května 1944 označí za narozeninový dárek, protože tehdy na den přesně oslavila patnáctiny. A nevyhýbá se ani krutým přirovnáním: nechvalně známý doktor Mengele je charakterizován jako nápadně hezký člověk, „jako by se chystal do opery na premiéru“.

BAREVNÝ ŽID

Ani nový začátek v někdejší britské Palestině, kam se autorka dostala přes Bu-

dapešť a na falešné doklady, ovšem nebyl nikterak idylický. Bezprostředně po skončení druhé světové války vládlo ve světě stran holokaustu mlčení a přeživší nechtěl nikdo poslouchat, zatímco na přelomu 40. a 50. let se veřejná debata v Izraeli točila kolem z dnešního úhlu pohledu nesmyslně položené otázky, proč se evropští Židé nebránili. A proč šli, dobovým žargonem vyjádřeno, jako ovce na porážku.

Co do osobních osudů se mladá Rachel zamilovala do svého pozdějšího muže Šloma, který byl původem z Bejrútu – a v očích jejího strýce Jákoba (dokud se se Šlomem lépe nepoznali) „barevný Žid“. Manželé spolu žili napřed v kibucu a poté v Haifě, kde se paní Hanan stala sociální pracovnící. A když sama pomáhala druhým lidem, uvědomila si, že Osvětim jí pomohla přežít láska, kterou ji v dětství zahrnuli rodiče – a jakou jejím tzv. problémovým klientům zpravidla nikdo nedopřál.

PŘESTAŇTE MLČET!

Druhá část knihy je koncipovaná, řekněme, tematicky. Kupříkladu v kapitole Bůh autorka připomíná, že Rudolf Höss byl „zbožný křesťan“, kdežto ona se v Osvětimi nikdy nemodlila a ani na Boha nemyslela – a pokud se něco naučila, tak věřit sama v sebe. Nebo v kapitole *Nenávist* vysvětluje, jak se jí chce křičet „Přestaňte nenávidět! Přestaňte mlčet!“, kdykoli se někde na světě rozhoří další válečný konflikt – jako třeba na Ukrajině.

Přitom jen tak mimochodem líčí, jak přestala mlčet ona sama. Už v úvodní kapitole *Zlý sen* naznačuje, že začala mluvit až po bezmála padesáti letech nočních můr, v nichž se jí mísila minulost s přítomností: Mengele s Arafatem, kteří jí unášeli její dva syny, zatímco se je snažila zoufale zachránit. Prvorozený syn Doron se přitom dozvěděl celý příběh, až když mu bylo šestašedesát let. K prvnímu návratu do Osvětimi se rozhodla sama, na druhém ji doprovázela rodina – a pak začala jezdit do bývalých koncentračních táborů v Polsku jako očitá svědkyně s izraelskou mládeží, která chtěla slyšet vše, co byla schopná říct. A která si jí, jak líčí v prologu Omer Meir Wellber narozený roku 1981, který se s ní seznámil jako sedmnáctiletý student na výpravě do Osvětimi a Treblinky, doslova zamilovala. Na závěr tedy ocitujme jeho slova: „Tvrdí, že se máme usmívat a odpouštět... bere do ruky fotku, kterou má na ledničce, a ukazuje mi vnuky... a pozorně vnímá každé slovo našeho rozhovoru, protože dobře ví, že všechno je důležité a že v životě přichází mnoho čárek a jen málokdy tečka.“

HANA ULMANOVÁ

Rachel Hanan: *Přemohla jsem hněv a nenávist*. Přeložila Helena Medková. Vyšehrad, 208 stran.

LIU SIAO-PO

Kafko, chci ti říct

(věnováno ženě, která ho bláznivě milovala)

Kafko, chci ti říct
že pod průsvitně modrou oblohou
myslím na tebe
Je to určitě blasfémie
ale pod blankytnou oblohou
v bledavém měsíčním světle
jsem tě uviděl zcela zřetelně
V panenkách
tvých trápením zdivočelých očí
se vlnily otcovy odepnuté šle
a za nimi velká přežvykující ústa
a ještě hloub pavlač, smolně černá a mrazivá
Děsíš se
své vlastní nicotnosti a mohutnosti svého otce
jako se myška děsí hbitosti kočky

A pak se tvé pero
stalo větvičkou na starém stromě
která jako první usychá
a jako poslední se ulomí
Když prožil sis šilené zvraty osudu
a navrátil se ke klidu
drsná kůra stromu nedala nic najevo
ale mění se
aniž by se zachvěla
drobounká jako písek
v nekonečném přešlapování
vznesla se na útes, kde se tyčí kříž

Svět i člověk jsou jen K.
i když ho už odsoudili k smrti, stále nevěděli
odkud přišel rozkaz vydaný na zámku
soudní proces nepotřebuje důvody ani důkazy
jako když na začátku Bible
Bůh řekne: Budiž světlo
a bylo světlo

Onen umělec v hladovění
onen starý mládenec pohrávající si s kuličkou
krok za krokem blíží se k Velké čínské zdi
jejich hrůza dopadá
až na krtky zavrtané u paty zdi
strachy se zachvěl i zadumaný obludný brouk
Tak odlehlá místa exilu
tak sofistikované aparáty k zabíjení lidí
kapku po kapce stéká krev
a život umírá buňku po buňce
Prométheus se obětoval, aby lidstvu přinesl oheň
tvou cestu do školy ničily vražedné aparáty

Kafko, neodvažuji se na tebe pohlédnout
protože máš oči
v nichž jsou pohřbena všechna zrcadla

Navěky ukryt v temném zákoutí
zíráš, jak se v plném světle šťastný život
hroustí pod jedním náhlým pohledem
jako když se roztrhne děloha
a nedonošené děťátko
příliš záhy se ocitne tváří v tvář světu
Neosobní setkání rozbila napadrt' osamělost
ubohý úředníčku
pochybovačně zkoumáš hranice mravů ženského světa
rozhodně nemůžeš doufat ve svátost manželství
a svátost manželství rozhodně nemůže změřit tvé hrůzy
Tvá nepatrná mohutnost
je jako had, který v trávě mění barvy
skryje se a víc se neobjeví

Kafko, ty nejrafinovanější podvodníku,
ty, zesnulý v květu mládí
své úskoky jsi proměnil v aluzi na literární scéně
lidé si myslí, že jsi byl skrz naskrz zoufalý
já však mám za to
že ty jsi nikdy nepochyboval o své genialitě
tvá lest s poslední vůlí
stokrát zvýšila cenu tvých rukopisů
hodit je do ohně byl jen testament
zatímco mučivé texty
staly se kánonem moderní doby
Tvůj podvod pramení
z tvé kruté skryté síly
podobáš se Nietzscheho nadčlověku překypujícímu
silou a rámušem
tvé sebevědomí a tvá krutost
jsou kameny v základech Zdi nářků

Kafko, chci ti říct
že tě uctívám i nenávidím
uvízl jsi mi v hrdle
takže se chvílemi zajímám a pak oněmím
ne proto, že ses stal klasikem
ale proto, že ty jsi jedinou řečí, která tu zůstala

18. prosince 1996

Liou Siao-po (1955–2017), literární historik, básník, účastník demonstrací na náměstí Tchien-an-men v roce 1989, kam se vrátil ze studijního pobytu v USA krátce před jejich krvavým potlačením 4. června. Byl zatčen a vězněn a po propuštění se začal angažovat v nezávislých občanských iniciativách a také po určité době byl předsedou nezávislého centra čínského PEN klubu. V roce 2008 se stal hlavním tváří Charty 08, kolektivního dokumentu inspirovaného někdejší československou Chartou 77. Krátce po zveřejnění Charty byl zatčen a odsouzen k jedenácti letům vězení. Roku 2010 mu za jeho „dlouhotrvající, nenásilný zápas za základní lidská práva v Číně“ byla udělena Nobelova cena míru. Zemřel jako vězeň 13. července 2017.

Z čínštiny přeložila a poznámku napsala **OLGA LOMOVÁ**

MILOŠ DOLEŽAL Franz Kafka v Zürau

Na uhlák nahoru,
z uhláku dolů,
křížem krážem obíhání
kroužení, hlodání dřeva, tiché pištění
přítom stále pocit ticha,
domácí práce utištěného
proletářského národa.

Touto dobou v Siřemi
jsem u sestry Ottly
s těžkými plícemi
laloky zkratly.

Mezi tmou a tmou
husí štěbet
škrábání za skříní
(ani kocour nepomůže)
prstem po prostěradle
a ten rozladěnej klimpr
slečinky Berty Riedlové
slečinky Berty falešně preludující
tam, u holubníku, odnaproti.

Měcholupy, Soběchleby, Blšany
Babylonská věž.
Odysseus, Prometheus, Ježíš
v posteli.

Kolem prochází funus epileptičky
(utopila se ve studni)
klobouky jak plující rakvičky
slepý Oskar Baum šátrá v kuchyni
(myši šramot)
od vlaku bryčka s Felicií
až sem jsi se dostala.

Kdo hledá, nenajde
kdo nehledá, bývá nalezen
po zabíjačce prasečí ocásek a křen
vyzvracet do křoví.

Ten klimpr! Slyšíš
ten rozvrzanej klimpr!
Tyranie zvuků
mě rozrazí hlavu
zavalí plícní laloky
a strýček co připomíná bradatého
kozla
už nebude moci pomoci.

PODOBOJÍ A SHAPIRA Román D. Hodrové a drama K. E. Sidona hebrejsky

Ač je Izrael stále ve válce proti Hámasu, konají se v něm i kulturní události, mezi nimi i ty spojené s českou kulturou. Na jaře měla premiéru hra *Shapira* zemského rabína, spisovatele a dramatika K. E. Sidona a poté vyšel román *Podobojí* spisovatelky a literární teoretičky Daniely Hodrové, nositelky Státní ceny za literaturu (2012) či Ceny Franze Kafky (2016).

Do hebrejštiny obě díla převedl překladatel (a vyučující v Lauderových školách) Pierre Pe'er Friedmann. K románu *Podobojí* napsal: „Přeložit tu knihu byl můj sen od té chvíle, kdy jsem četl první kapitulu. Když jsem knihu dočetl, začal jsem posílat prvních pět přeložených kapitol všem hlavním izraelským nakladatelstvím. Bylo mi jasné, že to není próza pro každého, ale doufal jsem, že si ji zamiluje ještě někdo jiný než já. To bylo před osmi lety. . . Trvalo to téměř šest let, než jsem nakladatele našel. Zcela v tradici té knihy: Daniele to trvalo asi dvacet let, než ji publikovala, a anglický překlad potřeboval k vydání rovněž mnoho let.

Podobojí je složitý román, který se odehrává hlavně v bytě v pátém patře domu, jehož okna vedou na Olšanské hřbitovy – a také na samotném hřbitově. Vypráví příběh mnoha postav žijících v onom bytě – a na hřbitově: Na hřbitově pobývají mladička Alice Davidovičová, která vyskočila z okna, když měla jít do transportu; její prarodiče, dnes již mrtví, ale stále žijící v komoře bytu; pan Turek, který se za války skrývá na hřbitově, protože je Žid a zároveň homosexuál; a mnoho dalších, Židů, Čechů, Němců, včetně zásadních postav státu a kultury. Román byl zamýšlen i jako metafora dnů normalizace, kdy celá česká společnost vedla podle Hodrové jakýsi polomrtvý život.“

Hru *Shapira* nastudovalo telavivské divadlo Malenki. O tom, jak se to stalo, řekl autor hry v anketě *Rch* (1/2024): „V Jaffu existuje malé divadlo, nazývající se proto

Malenki, vejde se do něj 50 diváků. Jeho majitelem, ředitelem, dramaturgem a režisérem je Michael Teplicki, jehož prapředek pocházel z Teplic, ale sám se narodil v SSSR a v 80. letech emigroval do Izraele. Zájem o malá divadla jej přivedl do Prahy, kde jsme se dali dohromady. Zaujala ho moje hra *Shapira*, nechal si ji přeložit do hebrejštiny, a protože neměl na víc peníze, uvedl ji jako čtenou zkoušku u stolu. Pokoušel se vzbu-

dit zájem u větších scén, ale marně, takže když na to získal grant, začal hru zkoušet jako normální představení. Moc jsem se těšil, že *Shapiru* uvidím na izraelské scéně možná už v prosinci 2023. Jenomže 7. října to zhatila válka a zkoušky byly přerušeny, poněvadž většina herců byla povolána do mnohem nebezpečnější hry o život.“

Drama čerpá z historického příběhu obchodníka Moyzese Shapiry, který na sklonku 19. století našel u Mrtvého moře starověké biblické svitky, byl obviněn z falšování a rehabilitace se dočkal až v roce 1947 díky úsilí své jediné dcery, která přežila holokaust a otcův příběh vypráví. Je to ale především příběh o asimilaci Žida, který se snaží být evropským gentlemanem, zatímco všichni ostatní ho stále považují za malého židovského podvodníka. Sidon ji napsal na počátku 70. let, v divadle mohla být uvedena až po pádu komunistického režimu. V Tel Avivu měla premiéru letos v březnu, dočkala se pochvalných recenzí a stále je na repertoáru. Dobrá zpráva je, že na podzim, ve dnech 7.–10. října, divadlo Malenki uvede *Shapiru* i v Praze. Zahraje ji ve Švandově divadle (hebrejsky s českými titulky). (vt, am)

Obálka *Podobojí* v hebrejštině.

Shapira v Tel Avivu. Foto archiv.

NEJKRÁSNĚJŠÍ ILUMINACE

Mistrovská díla italské renesance v newyorském Metu

Židovské obce severní Itálie měly v době renesance výrazný podíl na tehdejší mimořádném rozkvětu kultury a umění. Tuto skutečnost dokládá newyorské Metropolitní muzeum (známé jako Met) dlouhodobou výstavou dvou vzácných hebrejských rukopisů z 15. století. Itálie doby renesance představovala kulturní, intelektuální a zeměpisnou křižovatku pro ostatní židovské komunity Evropy a obce v samotné Itálii byly aktivně zapojeny do života světské společnosti. Renesance přinesla oživení vlivů klasické minulosti, jež se projevovaly ve větší oblasti výtvarného a literárního umění a v duchu humanismu překračovaly náboženské hranice. Vystavené rukopisy jedinečným způsobem dokládají soudobou uměleckou a liturgickou výměnu mezi židovskými obcemi a dominantním křesťansko-humanistickým prostředím.

MEZIKULTURNÍ DIALOG

Oba svazky jsou považovány za nejlepší iluminované rukopisy italské renesance. První, tzv. *Rothschildův machzor* z roku 1490, zapůjčený knihovnou Židovského teologického semináře v New Yorku, je přepychově zdobenou modlitební knihou, naposledy představenou veřejnosti v 90. letech 20. století. Druhým svazkem je Maimonidova *Mišne Tora*, stěžejní dílo židovského práva, které se do Metu vrátilo po pětiletém pobytu v Izraelském muzeu v Jeruzalémě (*Mišne Tora* je ve společném vlastnictví Metu a Izraelského muzea).

Podobně jako jejich křesťanští sousedé si movití Židé renesanční Itálie nechávali na zakázku vytvářet bohatě iluminované hebrejské texty. V případě rukopisů v Metu křesťanští iluminátoři připojili k hebrejskému slovu obraz, a židovští písaři pak dohlíželi na provedení celého díla. Výsledkem této blízké spolupráce a mezikulturního dialogu jsou jedinečná, skvostně ilustrovaná díla, svědčící o prosperitě, vlivu a vizionářství židovských mecenášů, na jejichž objednávku byla vytvořena. Společně pak oba vystavené

svazky představují dva důležité žánry židovské tradice, liturgický a právní neboli modlitbu a zákon.

ROTHSCHILDŮV MACHZOR

Jak asi nemusíme připomínat, machzor je sbírkou modliteb a zbožné poezie pro šabat a židovské svátky. Vychází z tradice římského ritu, jejíž liturgie, obřad a způsob kantilace se liší od tradic aškenázské a sefardské diaspory. *Rothschildův machzor* vznikl na objednávku florentské rodiny Galliků, významných mecenášů umění. Svazek obsahuje celostránkovou uměleckou ztvárnění témat z hebrejské bible a z židovských dějin. Úvodní ornamentální panely, ilustrace textu, rodné erby a složité květinové bordury jsou typické

Rothschildův machzor, detail.

pro florentský styl. Mnohé iluminace však k židovské tradici vztah nemají, například různé klasicistní motivy, jakými jsou postavy amorků (putti), v renesančním umění obecně rozšířené. Písařem machzoru byl Abrahám Juda ben Jechiel z Camerina a autory ilustrací, využívajících akvarel, práškové zlato a stříbrné lístky na pergamenu, je vícero křesťanských umělců působících ve Florencii. A proč se mu říká Rothschildův?

Tri generace patřil do sbírky rodiny Rothschildů, až roku 1966 daroval vzácný svazek Edmond de Rothschild Židovskému teologickému semináři.

MIŠNE TORA

Mišne Tora je opus magnum proslulého středověkého filozofa Mošeho ben Majmona neboli Maimonida (nar. 1135 v Córdoba, zemřel 1204 v Egyptě). Pozoruhodný text shrnuje židovské právo do systematické, obsáhlé, avšak přístupné čtrnáctisvazkové antologie, z níž dodnes čerpají rabíni a učenci. Vystavený rukopis *Mišne Tora* byl vytvořen v severní Itálii kolem roku 1457. Existuje ve dvou kopiích, z nichž ta dru-

há je uložena v archivu Vatikánské apoštolské knihovny. Oba svazky sepsal židovský písař Nechemija, iluminovány jsou však různými umělci. Ilustrace svazku vystaveného v Metu jsou připisovány mistru tzv. *Barbova misálu*, nazvaného podle díla vytvořeného pro Marka Barba, biskupa z Trevisa. Iluminátor, jehož jméno neznáme, se zřejmě pohyboval v nejvyšších italských mecenášských kruzích a je znám výzdobou biblí a liturgických knih pro různé šlechtice a církevní hodnostáře; *Mišne Tora* je jediným známým příkladem umělcovy práce provedené na zakázku židovského mecenáše.

Vystavený exemplář obsahuje osm závěrečných knih (sv. VII–XIV). Rukopis v hebrejštině obsahuje šest velkých malovaných panelů, zdobených plátkovým zlatem a vzácnými pigmenty a je v něm též 41 menších maleb se zlatým písmem. Díky nápaditým barevným ilustracím, štědrému použití zlata a elegantnímu písmu je tento svazek považován za jeden z nejskvostnějších opisů *Mišne Tora*, jaké kdy byly pořízeny. Takto bohatá výzdoba je však pro knihy zákonů netypická a malíř se pro inspiraci obrátil k tématům z okolního světa, neboť pro ilustrace právního textu zřejmě neměl potřebnou ikonografickou předlohu. Rukopis je tak průvodcem po dobových kostýmech, architektuře a soudobých obyčejích. Použití leštěného zlatého písma a vynalézavé ilustrace s názornými scénami dokládají vytříbený vkus předních členů židovských obcí renesanční Itálie.

Rozevřená *Mišne Tora*. Foto na této straně autor.

Rukopisy v Metu jsou k vidění v rámci trvalé expozice v přízemní galerii č. 503. Jejich stránky jsou otáčeny každé tři měsíce, návštěvníci se tak mohou postupně seznámit s různými částmi obou děl.

JIRÍ ZAVADIL, New York / Lyon

IZRAEL: Gaza jako Mosul?

Za jaký konec to vzít, piše-li člověk už podesáté v řadě o téže válce? Třeba takto. Válka s Hamásem, s cílem zlikvidovat jeho strukturu v Pásmu Gazy, trvá už tak dlouho, jako trvalo dobývání Mosulu z rukou Islámského státu (IS). Zajímavé je toto. I když je plné srovnání obtížné, jisté věci alespoň zhruba srovnat lze. Tak proč se ani hrubé příměry v médiích neobjevují?

Pro informaci. Dobývání Mosulu trvalo devět měsíců a čtyři dny. Začalo 16. října 2016, podílely se na něm jednotky Iráku, Kurdů i států NATO a skončilo 20. července 2017. To je skoro stejná doba, jaká uplynula od útoku Hamásu na Izrael 7. října 2023, a koncem července to bude stejná doba, jaká uplynula od začátku izraelské pozemní operace v Pásmu Gazy. Její konec ale nablízku není.

Srovnatelný je cíl akce – zničit bojeschopnost džihádistů. Srovnatelné je bojiště. Pásmo Gazy má něco přes dva miliony obyvatel, Mosul něco pod dva miliony. Hůře srovnatelná je infrastruktura – Hamás má k dispozici daleko lepší včetně sofistikovaných tunelů a moderních zbraní i raket.

Proč se ale neobjevují alespoň nějaká srovnání bojů o Gazu a Mosul? Nikdo to neříká nahlas, ale našinec se neubrání pocitu, že by v nich vyšly najevo věci, které by zdvihaly nepříjemné otázky. Například. Neladí počty zabitých, hlavně civilistů? Nejvyšší odhady z Mosulu tvrdí, že to bylo až 40 tisíc mrtvých civilistů, což odpovídá číslům Hamásu z Gazy (a to Hamás řadí mezi civilisty všechny mrtvé Palestince včetně svých bojovníků a teroristů).

Od toho by se mohly odvíjet otázky další. Proč svět tak naléhavě volá po příměří s Hamásem, když o příměří s IS se před pár lety nikdo nestaral? Proč se na Západě tak demonstrovuje za „Palestinu od řeky až k moři“, v jádru za Hamás, když za Islámský stát se nedemonstrovalo? Někdy má smysl si pokládat i zdánlivě naivní otázky, že.

ZATYKAČ V ROLI TMELU

Jisté je, že válka proti Hamásu a její civilní oběti rezonují daleko víc. Hlavně

v USA, kde se blíží prezidentské volby a Joe Biden si chce udržet levicové voliče, a také v institucích OSN.

Izrael se stal takovým terčem mezinárodního společenství, že mu to doma až prospělo. Tedy jak se to vezme. Do letoška se kritika Izraele – světová i domácí – pojila s kritikou Benjamina Netanjahua a jeho vlády. S tím, že opozice v té kritice mohla cítit oporu. To už se změnilo.

Hledáte-li bod zlomu, najdete ho 20. května, kdy Karim Khan, hlavní žalobce Mezinárodního trestního soudu (ICC) v Haagu, požádal o vydání zatykače na

Osvobození rukojmí: Almog Meir Jan (21), Noa Argamani (25), Šlomi Ziv (40) a Andrej Kozlov (27).

lídra Hamásu Sinvára a jedním dechem i na zvoleného lídra Státu Izrael Netanjahua. To už bylo i pro opozici moc a vzala to jako útok na celý židovský stát. „Ačkoli byl zatykač žádán na Netanjahua a ministra obrany Galanta, tady to lidé chápou jako obecné odsouzení Izraele,“ říká Gideon Rahat, politolog z Hebrejské univerzity, v reportáži listu *Neue Zürcher Zeitung*.

Na to navázaly další kroky ve světě. Uznání Palestiny jako státu ze strany Španělska, Norska, Irska a Slovinska, což je ryze symbolické gesto: „Kdyby poslali 30 tisíc evropských vojáků do Gazy, aby ukončili válku, bylo by to jiné,“ řekl k tomu Itamar Rabinovič, bývalý velvyslanec Izraele v USA. „Ale my víme, že kdyby jich bylo deset zabit, všichni by okamžitě odešli.“

Na to navázal Bidenův třífázový plán příměří pro Gazu. Ve zkratce: nejprve propuštění části rukojmích (hlavně ženy, děti, senioři) a úplné stažení Cahalu, až potom propuštění zbylých rukojmích (muži a hlavně vojáci). To že je záruka? O Ha-

másu nic? Netanjahu reagoval takto: prioritou Izraele je odstavení Hamásu od moci a osvobození rukojmích, dosažení obou cílů.

OSVOBOZENÍ? MASAKR

Je reálné eliminovat Hamás i osvobodit rukojmí? Toť otázka. Náповědu přinesl 8. červen. V sobotu 8. června se podařilo speciální jednotce osvobodit čtyři rukojmí. Skoro měsíc to chystali. Zjistili zprávy o pobytu rukojmích, vyslali do Gazy tým Mista'arvim, muže a ženy mluvící dokonale arabsky, kteří se vmísí mezi místní. Dostali se ke dvěma bytům s rukojmími. Nou Argamaniovou osvobodili a dopravili k vrtulníku. V dalším bytě je zaskočilo třicetičlenné komando Hamásu s kulomety i granáty. Velitel Arnon Zamora padl (po něm byla potom operace nazvaná), tři mužské rukojmí se podařilo dostat do auta, ale když na ně Hamás zaměřil střelbu, museli aktivovat plán B – vyžádat si palebnou podporu z vrtulníků.

Výsledek? Čtyři rukojmí osvobozeni a dopraveni do Izraele, velitel padl a palebná podpora z vrtulníků vedla ke spoustě mrtvých. Podle Hamásu jich bylo 274 (civilistů, jak jinak), podle Cahalu do stovky (většinou ozbrojenců). K tomu dodejme něco, co se nezdůrazňuje. Povede-li se takto úspěšně osvobodit čtyři rukojmí, ti zbývající budou hlídáni o to přísněji.

Za ukázkou stojí reakce Josepa Borrella, de facto ministra zahraničí EU. V jednom tweetu se radoval nad osvobozením rukojmích. Ve druhém o minutu později označil „masakr civilistů“ za nechutný. To je ryzí příklad schizofrenie západních progresivistů vůči Izraeli: ať osvobodí své rukojmí, ale nesmí nikomu ublížit, ani když teroristé zahájí palbu.

Osvobozovací akce potvrzují to, co se říkalo už dřív. Třeba do jaké míry je struktura Hamásu propojená s tou civilní. Zmíněné rukojmí hlídala rodina lékaře a jeho syna novináře. Ostatky Shani Loukové, ikonické tváře 7. října, byly nalezeny v tunelu, kam se vcházelo z budovy UNRWA. Ale zajímá to vůbec někoho?

ZBYNĚK PETRÁČEK

RABÍN NA 15. MÍSTĚ ...a další události

/Vybráno z českých médií/

Sada karet pro hru Černý Petr, kterou vytvořil neznámý autor za druhé světové války v táboře v Terezíně, bude znovu kompletní. Současní školáci dostali za úkol navrhnout podobu rubové strany a také dokreslit jednu chybějící kartu. Vítěze vybrala porota v čele s Petrem Haimannem, který přežil holocaust a ručně kreslený balíček karet si přivezl z Terezína. Výtvarnou soutěž Černý Petr z Terezína vyhlásila Židovská obec Brno s centrem židovské kultury Štetl a Základní uměleckou školou ve Smetanově ulici v Brně. Pro doplnění chybějící karty vybrala porota návrh dvanactileté Kateřiny Šoukalové ze základní školy v Zastávce na Brněnsku. Rubovou stranu karet na-

Černý Petr z Terezína.

kreslila sedmnáctiletá Miriam Žáčková z Plzně. (Odkazovač.cz, 31. 5.) ■■ V pondělí 6. května jsme se připojili ke třiceti městům v republice, ve kterých byla ve stejný čas přečtena jména místních obětí holocaustu. Jména, vyjma zástupců městského úřadu a Kulturního střediska, přečetli žáci obou škol. (Běchyňský městský zpravodaj, 3. 6.) ■■ Česká unie židovské mládeže a neformální Sdružení mladých Romů vydaly společnou tiskovou zprávu, ve které s velkým znepokojením sledují nárůst projevů antisemitismu a anticiganismu na fotbalových a hokejových stadionech v Česku. Upozorňují, že tyto nenávislné projevy diskriminace jsou nepřijatelné a odporují hodnotám sportu, který by měl být symbolem jednoty, respektu a fair play. (Romea, 4. 6.) ■■ „Nemohl jsem uvěřit při čtení kandidátky SPD-Trikolora vlastním očím. Na 15. místě figuruje David Bohbot, člen Trikolory a předseda její pražské organizace. D. Bohbot je izraelský občan a v Praze působící židovský rabín. A ne ledajaký rabín – je rabínem židovské ortodoxní komunity Bnej Israel! Dělá si SPD a Trikolora z vlastneckých voličů legraci? Někdo možná namítne, že je na nevolitelném místě. Tak proč ho tam dávají?! To by se nenašel nikdo lepší do počtu?!“ podivuje se čtenář České věci. (ceskavec.com, 5. 6.) ■■

Německou národní cenu získal letos klavírista Igor Levit. Informoval o tom na svém webu například časopis *Die Zeit*. Sedmatřicetiletý hudebník je nejen výraznou osobností klasické hudby, ale i občanským aktivistou. Svými postoji dlouhodobě podporuje demokratické a humanistické hodnoty, vymezuje se naopak proti rasismu a antisemitismu. „Jsem pevně přesvědčen, že ochrana demokracie je naším hlavním úkolem a zároveň největší výzvou. Demokracie, která dopustí, aby se menšiny – například Židé – necítily bezpečně a opouštěly zemi, už není demokracií,“ uvedl v prohlášení Levit, který prý plánuje finanční prostředky spojené s cenou ve

výši 30 000 eur věnovat organizacím chránícím židovské občany v Německu. (Classic Praha.cz, 10. 6.) ■■ Praha získala 30 procent všech uměleckých předmětů ze sbírky paní Marie Sekal. Jedná se o obrazy, sochy, materiálové obrazy a další práce na papíře vytvořené jejím manželem, malířem, sochařem a překladatelem Zbyňkem Sekalem. Sbírkou bude dle jejího přání spravovat Museum Kampa. Z pozůstalosti po zemřelé Marii Sekal dostalo hlavní město celkem 102 předmětů, což je asi 30 procent celé sbírky. Do díla umělce narozeného v roce 1923 promluvil zejména traumatická zkušenost z mládí. Vyzkoušel si totiž na vlastní kůži život v koncentračních táborech Terezín a Mauthausen. Po návratu rozvíjel své umění, do kterého prožité hrůzy vkládal. (PrahaIN.cz, 11. 6.) ■■ Vražda Anežky Hružové v Polně z roku 1899 se znovu otevírat nebude. Státní zástupce z Krajského státního zastupitelství v Jihlavě Jan Fichtner návrh na obnovu řízení nepodá. Za vraždu Anežky Hružové a Marie Klímové byl odsouzen k trestu smrti židovský mladík Leopold Hils-

ner. Soudy později změnil mladíkovi trest na doživotí. Ke zmírnění trestu pomohlo i úsilí Tomáše Garrigua Masaryka. Tehdejší vysokoškolský profesor Masaryk se postavil na Hilsnerovu obranu jako jeden z mála, rituální vraždu označil za pověru a pozadí procesu za antisemitské. „Nepodal jsem návrh na obnovu řízení,“ konstatoval pro ČT Fichtner. „Pokud chcete dosáhnout obnovy řízení, musíte mít nové skutečnosti. Ty skutečnosti, které navrhli podatelé, byly už tehdejšímu soudu známy,“ doplnil. Případem se zabýval už podruhé. (ČT24.cz, 12. 6.) ■■ Pravidelně poslední dochovaná středověká brána v regionu se nachází v Kynšperku nad Ohří. Je připomínkou mohutného opevnění a město se nyní pokouší o její záchranu včetně vedlejší bývalé židovské modlitebny. Důležitým momentem celé situace bylo odkoupení obou budov, protože město děsil jejich technický stav. (Region Západoč., 18. 6.) ■■ Málo početná, přesto velmi významná byla židovská komunita v Mladé Boleslavi. Staroměstské náměstí a dvě přilehlé ulice, Bělská a Starofarní se synagogou, byly centrem této menšiny. Kdo zná osudy rodiny Bondyových, po níž je pojmenováno velké nákupní centrum? Nejslavnější Klimtův obraz *Zlatá Adele* zobrazuje ženu boleslavského ro-

Táborový dozorce na jedné z karet.

dáka Ferdinanda Blocha! Poznejte místa, kde oba jmenovaní (ale i básník F. Gellner, jeden z nejvýznamnějších sportovních funkcionářů tehdejší ČSR dr. K. Meissner, tenisový reprezentant O. Herrmann aj.) před druhou světovou válkou žili. (Liberecký kraj.cz, 18. 6.) ■■ Jižní Čechy nabízejí spoustu krás, známých i méně známých. Vesnička Kadov na Blatensku patří k těm druhým. Ke známým pozoruhodnostem patří tzv. Kadovský viklan, v okolí obce se nacházejí rybníky, kamenné útvarry, turistické trasy. Jedná se o ideální místo pro jednodenní výlet. Z Kadova pak vede asi tři kilometry dlouhá žlutě značená cesta do Slatiny. Ve Slatině nacházející se už v klatovském okrese Plzeňského kraje je pak židovská synagoga z půlky 19. století. Židovské osídlení také dokládá starý židovský hřbitov. (Blog.iDNES.cz, 20. 6.) *jd*

KDY SE SPARTA ZMĚNÍ?

O posledním antisemitském incidentu letenského klubu

Fotbalová AC Sparta Praha zažila famózní závěr sezony. Obhájila titul mistra české ligy a ovládla český pohár. Oslavy trofejí však připomněly, že se mezi příznivci letenského celku stále nacházejí jedinci, kteří se otevřeně hlásí k neonacismu. Vedení klubu však nemá odvahu to zásadně řešit.

DRES A KAPITÁNŮV PODPIS

Sparta si 18. května zajistila mistrovský titul v předposledním kole nejvyšší fotbalové soutěže výhrou nad Mladou Boleslaví. Krátce po zápase se na sociálních sítích objevila fotografie, na níž kapitán letenského klubu Ladislav Krejčí podepisuje dres s nápisem „Jude Slavie“ a číslicí 88 (symbolizující pozdrav „Heil Hitler“). Na platformě X vyvolal ohledně snímku poměrně živou diskusi Aaron Günsberger (majitel známé pražské košer restaurace), do níž přispěl i politický komentátor Jindřich Šidlo. Lidé se dohadovali, zda je snímek skutečný a kdo nese odpovědnost za to, že v současnosti na dres vůbec lze natisknout otevřeně antisemitská hesla.

Sparta se ke skandálu postavila poněkud vyhýbavým způsobem. Ondřej Kasík, který na Spartě působí jako ředitel komunikace a PR, po dvou dnech od události zveřejnil na svém osobním účtu vyjádření Ladislava Krejčího. Letenský kapitán vysvětloval, jak se snaží po venkovních zápasech nalézt alespoň trochu času pro fanoušky, že to jsou desítky až stovky lidí a že by ho nikdy nenapadlo událost obrátit proti němu. Jasně formulované omluvy za to, že podepsal dres s antisemitskou symbolikou, se nikdo nedočkal. Vyjádření uzavřel slovy: „Tímto ale neobhajuju to, že nejsem zodpovědný za to, co podepisuju, co dělám a jak se chovám. Tyhle věci si musím hlídat a distancuju se od jakýchkoli rasistických názorů.“ Sparta patrně považovala kauzu za vyřešenou a dále ji již nekomentovala.

Na skutečnost, že incident v Mladé Boleslavi nebyl ojedinělým případem projevu nenávisti a xenofobie ve fotbalovém prostředí, záhy upozornila Česká unie židovské mládeže společně se

Sdružením mladých Romů. „Antisemitismus, stejně jako jakákoli jiná forma nenávisti, nemá místo ve společnosti, natož ve sportovních akcích, které by měly být prostorem pro pozitivní zážitky a společenské setkávání bez předsudků,“ uvedly organizace ve svém prohlášení ze 22. května. Společného vyjádření židovského a romského mládežnického uskupení si všimla i CNN Prima News, která o něm referovala na svém zpravodajském portálu.

Případ se však zkoumá i po trestně-

„Je to velice složitá situace...“ Foto archiv.

právní stránce. Ron Stern, člen Židovské obce v Praze, totiž podal na neznámého vlastníka dresu trestní oznámení. Nyní případ posuzuje Okresní státní zastupitelství v Mladé Boleslavi a čeká se na to, zda zahájí trestní řízení kvůli „projevu sympatií k hnutí směřujícímu k potlačení práv a svobod člověka“.

POJIŠŤOVACÍ „PODVOD“

Nikoho, kdo se orientuje v českém fotbale, nepřekvapuje, že se právě Sparta potýká s antisemitským chováním svých příznivců. Ti jsou hanlivými a občas i nenávisnými projevy vůči židovské minoritě nechvalně známí, pokřik hesla „Jude Slavie“ se stal na zápasech Sparty téměř rutinní záležitostí. Zastánci spartánských fanoušků tvrdí, že původ pokřiku nemá s antisemitismem nic společného. Údajně vznikl již v roce 1923 a souvisí s jednou (spíše úsměvnou) příhodou – Slavii, odvěkého rivala Sparty, tehdy čekalo utkání s West Hamem, celkem z východního Londýna. Jednoho z jejich pracovníků napadlo zápas pojistit pro případ, že by se kvůli nepříznivému počasí musel zrušit. Nakonec se kvůli dešti skutečně odehrál v náhradním termínu. Na tom nebylo možné

shledat nic podezřelého, jenže Slavia nakonec získala peníze jak ze vstupného, tak od pojišťovny a současně se tradovalo, že mnozí slávističtí zaměstnanci jsou Židé. Slavia se krátce nato utkala se Spartou, jejíž fanoušci chtěli upozornit na pojišťovací „podvod“, a proto začali pokřikovat „Jude Slavie“. Pohledem tehdejší doby se heslo může jevit spíše jako zákeřný stereotypní vtip, který ale Židy v prvorepublikovém Československu nijak neohrožoval.

Tyto souvislosti však málokdo zná, o připomínání dávné epizody s pojišťovnou se rozhodně nejedná a pokřikování latentně antisemitského hesla nelze ničím ospravedlnit. Spartánská představitelé dlouhodobě tvrdí, že hledají způsoby, jak pokřik ze stadionů vymýtit. Neodvází se ale k zásadním krokům, u kterých hrozí, že by jimi proti sobě poštváli dotčené fanoušky.

Téma se naposledy výrazněji probíralo po derby Sparty se Slavií v roce 2018, při kterém skandování protizidovského hesla nabylo takové intenzity, že Spartě hrozil disciplinární trest v podobě uzavření stadionu. Letenský klub se však ani tehdy neodhodlal dát svým příznivcům důrazně najevo, že něco takového nebude nadále tolerovat. „Je to velice složitá situace. My vstupujeme do debaty mezi dvěma světy. Já rozumím tomu, že se ten pokřik může dotýkat někoho, jehož rodina nebo některý z předků zahynul v koncentračních táborech. Proto je za nás pokřik strašně špatně. Na druhou stranu si jsem jistý, že není vzkazem určeným těmto lidem. Ale že ten pokřik je jen součástí rivality mezi Slavií a Spartou,“ uvedl tehdy poněkud záhadně pro Seznam Zprávy zmíněný Ondřej Kasík.

Za pokus skoncovat s protizidovským pokřikem lze vnímat otevřený dopis fanouškům, který klub zveřejnil v létě 2019. Sparta tehdy apelovala na příznivce, aby se umravnila a ušetřila jí tak propříště miliony korun, jež kvůli jejich nevhodnému chování musela zaplatit. „Víte, že se na zrodu legendární železné Sparty v době po první světové válce významně podíleli Židé? Tímto pokřikem dehonestujeme sami sebe, slavnou historii klubu a hodnoty ACS. Tento pokřik neškodí Slavií ani jejím fanouškům. Nevypovídá nic o klubu z Vršovic. Vypovídá o nás.“

HUGO MARX

Ingo Schultz

NEKLIDNÝ STŘEDOEVROPAN

Viktor Ullmann

■ Monografie německého muzikologa Inga Schultze je dosud nejuplněnější životopisně-analytickou knihou o hudebním skladateli Viktoru Ullmannovi (1898–1944), který byl před 80 lety zavražděn v Osvětimi. Jak říká autor, jeho pouhých 46 let života bylo naplněno neklidem existenčním i geografickým (jeho životní mapa se rozprostírá z rodného Těšína přes Vídeň a Prahu, která se stala jeho domovem, přes německý Stuttgart až po švýcarský Curych) i neklidem tvůrčím, díky kterému zanechal hudební odkaz, jehož umělecké kvality ho řadí mezi největší mistry hudby 20. století.

Ingo Schultz vytvořil na základě pečlivého studia pramenů, zachovaných v archivních fondech v zemích střední Evropy, podrobný i čtenářsky poutavě napsaný obraz hudebníka i myslitele. Většinu dospělého života strávil Viktor Ullmann v tehdy multikulturní Praze, stal se i nedílnou součástí hudební kultury první republiky. Proto je český překlad této monografie v závěru doplněn třemi původními domácími studii, které čtenáři podrobněji přibližují kontext skladatelovy tvorby v meziválečném Československu i recepci jeho díla v České republice v posledních desetiletích.

Vydalo NAMU, nakladatelství AMU v Praze roku 2024. Z němčiny přeložila Magdalena Živná. 300 stran, dop. cena 449 Kč (v e-shopu nakladatelství 404 Kč).

Ben-Dror Jemini

MAŠINÉRIE LŽÍ

■ Kniha Ben-Drora Jeminiho má ještě podtitul, který zní *Média, akademická půda a izraelsko-arabský konflikt*, a publikace by mohla sloužit jako základní příručka pro každého, kdo se o tematiku, která je bohužel čím dál živější, zajímá. Zabývá se desetiletí trvajícím, systematickou antiizraelskou propagandou v západních médiích, běžně přijímané lži porovnává s pravdivými fakty, situaci v Izraeli od roku 1948 zasazuje do širšího historického a geopolitického kontextu a celkově se věnuje tomu, proč právě na Izrael je upírána taková pozornost. V úvodu mj. píše: „Izraelsko-arabský konflikt se musí vyřešit, jako se musí vyřešit všechny konflikty. Iluze ale nejsou namístě. Vyřešení izraelsko-arabského konfliktu nezastaví prolévání krve ve světě ani nezchladí vztek, který radikální islamisté pociťují

VÝSTAVY UDÁLOSTI

Z výstavy Lucie Moholy v pražské Kunsthalle

vůči Západu.“ Text vyšel poprvé hebrejsky roku 2014, nereflexuje tedy uplynulé desetiletí, ale principy, jež popisuje, se nijak nezměnily, naopak ještě zesílily. Autor je izraelský novinář, pracoval pro deník *Maariv*, publikoval články o izraelsko-arabském vztahu, v nichž se zabývá otázkami genocidy, uprchlíků, ale také postavením izraelských Arabů a postavením žen.

Vydalo nakladatelství Kalich v Praze roku 2024. Z angličtiny přeložila Simona Sternová. 416 stran, dop. cena 678 Kč (v e-shopu nakl. 576 Kč).

LUCIA MOHOLY V KUNSTHALLE

■ Výstava s názvem *Lucia Moholy: Exposures* v pražské galerii Kunsthalle je první velkou retrospektivou pražské rodačky, fotografky a publicistky Lucie Moholy (1894–1989). Výstava pokrývá celou její profesní dráhu od druhé dekády po 70. léta 20. století, představuje přes 600 fotografií, mikrofilmů, dopisů, článků, knih a audionahrávek, mnohé z nich jsou veřejnosti dostupné poprvé. Jedná se o první projekt, který uvádí její neznámější fotografie pořízené na vlivné škole designu Bauhaus či v Londýně společně s její prací informační vědkyně v Turecku a působením v centru curyšské umělecké scény. L. Moholy přispěla k počátkům debat o založení prvního muzea fotografie a napsala první kulturní dějiny fotografie určené pro širokou veřejnost *Sto let fotografie 1839–1939*, které vyšly v září 1939 (v Kunsthalle jsou dostupné v anglickém originále i v českém překladu).

Návštěvníci zhlédnou také instalace současného českého umělce Jana Tichého, absolventa umělecké akademie Becalet v Izraeli, který vyučuje na katedře fotografie na School of the Art Institute of

Chicago. Ty reagují na dosud nenalezená díla z odkazu Moholy, která se ztratila při jejím útěku před nacistickým režimem. Výstava *Lucia Moholy: Exposures* vznikla ve spolupráci s Fotostiftung Schweiz ve Winterthuru. Potrvá do konce října a ještě se k ní vrátíme. Více informací naleznete na www.kunsthallepraha.org.

ODED EZER

V GUTTMANNOVĚ GALERII

■ V rámci 100. výročí úmrtí Franze Kafky je v Galerii Roberta Guttmanna Židovského muzea v Praze přístupná výstava předního izraelského typografa a umělce Odeda Ezera. Neobvyklá instalace ve stylu fiktivního dokumentu staví na fantaskní představě protagonisty jedné z nejslavnějších Kafkových povídek *Proměna*. Řehoř Samsa je zde představen coby zapomenutý literární génius, jehož dílo záhadně zmizelo a Kafka si ho částečně přisvojil.

Kurátorka Michaela Sidenberg charakterizuje výstavu jako „příběhovou hru v reálném prostoru. Každý, kdo do ní vstoupí, se ocitá nejen na stopě literární záhady, ale také uprostřed Ezerových kreseb, obrazů, jež představují útržky nutkavých představ a obsesí tajemného autora posedlého psaním. V potměšilém prostoru připomínajícím opuštěnou divadelní scénu s velmi expresivními kulisami je možné se ponořit do vlastních úvah o procesu psaní nebo se rovnou pustit do stavby vlastního vyprávění.“ Výstava je přístupná do **30. září**, denně kromě sobot a židovských svátků.

VZPOMÍNKA NA BIIB

■ Památník ticha ve spolupráci se Správou Pražského hradu a Symfonickým orchestrem hl. města Prahy FOK zve **11. července** ve 20 hodin do Jízdárny Pražského hradu. Koná se zde slavnostní koncert *Vzpomínka na BIIB* věnovaný 80. výročí likvidace terezínského rodinného tábora v Osvětimi-Březince.

Program: Bedřich Smetana: *Z mého života*; Jaroslav Jakubovič: *Sára a Abraham*; Naomi Šemer: píseň *Horchat hai caliptus*. Účinkují: Symfonický orchestr FOK, Emil Viklický, Jaroslav Jakubovič a Jitka Čvančarová, která večerem provází. Diriguje Tomáš Brauner.

Svou účast si můžete zajistit na adrese: rezervace.pamatnikticha.cz. (Koncert začne, s ohledem na televizní přenos, krátce po 20.00. Již v 19.00 pro diváky bude otevřena terasa Jízdárny Pražského hradu.)

P. Štingl

FESTIVAL V BOSKOVICÍCH

■ 32. ročník Festivalu pro židovskou čtvrt v Boskovicích se koná ve dnech 4.–7. července. Program je jako vždy pestrý, zahrnuje hudbu rozmanitých hudebních žánrů, přednášky, filmové projekce, besedy, pokládání Kamenů zmizelých. Z dokumentů lze zhlédnout film o básníku Ivanu Divišovi, jehož 100. výročí narození si připomeneme v září, od režiséra Zdeňka Potužila, snímek o hudebním publicistovi Jiřím Černém od Romana Vávry nebo dokument *Dežo Hoffmann – Fotograf Beatles*. Ten připomene vynikajícího fotografa, který jako válečný kameraman natáčel v Habeši a za občanské války ve Španělsku; v roce 1940 v Anglii vstoupil do jednotek Československé armády a v 60. letech stál na začátku kariéry Beatles a stvořil jejich vizuální identitu. Jeho pozoruhodný příběh natočil Patrik Jančarič.

Skvělý dokument o Viktoru Fajnbergovi *Disidentem k zbláznění* v režii manželů Sacharnovových vznikl v rusko-česko-izraelské koprodukcí v roce 2022. Film je intimním portrétem jednoho z účastníků slavné demonstrace proti okupaci Československa na Rudém náměstí 25. srpna 1968. Tvůrci zachycují tohoto nezdradného bojovníka za svobodu a lidská práva v jeho domově ve Francii, kde bezmála devadesátiletý Fajnberg vypráví svůj životní příběh od dětství v ukrajinském Charkově ve 30. letech přes vzpouru proti sovětskému režimu až po boj za osvobození politických vězňů, jemuž se věnoval v emigraci.

V Boskovicích bude dále k vidění výstava fotografií Karla Cudlína *Negev*, která představuje výběr snímků z jeho posledních tří cest do Negevu. Cudlín se zaměřil nejen na rozmanitou tvář a proměny pouště, ale především na život současných komunit, které v ní dnes žijí.

Nelze pominout výstavu izraelské umělkyně Zoji Cherkassky, která svým výrazným grafickým vizuálním stylem zobrazila teroristické útoky Hamásu na hudebním festivalu Nova nebo zajetí rukojmích. Rozhovor s autorkou jsme publikovali v minulém čísle.

Celý program festivalu naleznete na www.boskovice-festival.cz.

HOLEŠOV: HA-MAKOM

■ Již 29. ročník Festivalu židovské kultury Ha-Makom v Holešově se koná ve dnech 23.–27. července (program by měl

KULTURNÍ POŘADY

Micpe Ramon v Negevu. Foto Karel Cudlín.

být brzy zveřejněn na www.zidovskyfestival.cz).

TŘEBÍČ: MALE CHAJIM

■ V termínu **od 31. července do 4. srpna** se bude konat první ročník festivalu židovské kultury Male Chajim. Festival, který pořádá Městské kulturní středisko v Třebíči, hodlá navázat na dříve pořádané a již zavedené akce v trebičské židovské čtvrti – Oživené židovské město a Šamajim. Těšit se můžete na přednášky, workshopy pro dospělé i děti, divadla, filmy a koncerty.

SYNAGOGA TURNOV

■ V Turnově a jeho synagoze se v létě můžete těšit na tyto akce: **18. července** od 17.00 se v rámci Roku české hudby koná koncert Kerberos Ensemble. **23. srpna** od 18.00 vystoupí Petra Erneyi Trio, jazzové seskupení ve složení Petra Erneyi, Adam Tvrđý, Petr Dvorský a Aliaksandr Yasinski.

Do konce července je přístupná výstava *Židovské tradice a zvyky* (již poskytl Židovské muzeum v Praze) a **od 1. srpna do 30. září** fotografická výstava *Staré stromy na židovských hřbitovech*. Více na www.synagoga-turnov.cz.

BRNO: ŠTETL FEST 2024

■ Největší festival židovské kultury v České republice ŠTETL FEST letos proběhne v rozšířeném čtyřdenním termínu **od 29. srpna do 1. září** na tradičních i nových místech spojených s židovskou kulturou v Brně. Nabídne více než 110 rozmanitých akcí, více než 50 zahraničních i českých osobností a souborů a mnoho kilometrů procházek za poznáním židovských osobností a míst Brna.

Leitmotivem třetího ročníku festivalu bude židovské trauma a jeho transforma-

ce do umělecké formy – literární, výtvarné i hudební. Tato linka festivalu dostala název *Židovské trauma v umění od Kafky k Barbie* a chce s nadsázkou pojmenovat jak sociální, tak žánrový rozptyl, který se festival snaží představit. Franz Kafka jako nejslavnější autor z židovského prostředí narozený v Čechách, jako výstřední intelektuál a introvert, a panenka Barbie s židovskými kořeny jako představitelka nejmasovější popkultury.

Kafkovské programy zahrnují například přednášku významného německého badatele Hanse-Gerda Kocha, který se Kafkovou rodinou, ale také vztahy s přáteli a okolím i jeho dilem dlouhodobě zabývá.

Českým zástupcem programu bude Radek Malý, autor knihy *Franz Kafka. Člověk své a naší doby*. Rozsáhlý program se uskuteční ve Franz Kafka Špitálu na Kolišti. Ten bude hostit fotografickou výstavu, proběhnou zde i koncerty a besedy.

Tématu panenky Barbie se věnuje novinářka Stefanie Grossmann, která představí historický původ a společenský úkol panenky v poválečném Německu, beseda o sociologickém a psychologickém diskurzu o panence Barbie jako ikoně popkultury, nebude chybět projekce filmu *Barbie* a hudebně-extatický bál ve Fait Gallery.

Hlavní tematickou výstavou festivalu je výběr z fotografického díla čtyř autorů, z nichž každý patří k jiné generaci a má k židovství rozdílný přístup a vztah: Jindřich Štreit, Jindřich Buxbaum, Hana Němečková a izraelský fotograf Nachi Weiss.

Nelze vynechat všechny akce, naleznete je v programu festivalu, zahrnuje též výstavu Helgy Hoškové, pořad o architektu Ernstu Wiesnerovi a o brněnském skladateli Pavlu Haasovi, jehož 125. výročí narození a 80 let od úmrtí si připomínáme. Dílo Pavla Haase zazní i během závěrečného koncertu festivalu. Filharmonie Brno pod vedením dirigenta Alexandera Liebreicha provede jeho *Studii pro smyčce a Suitu pro hoboj a klavír op. 17*. Koncert bude doplněn i dílem Arnolda Schoenberga.

Kromě mnoha zajímavých osobností zavítá do Brna britský rabin Herschel Glück, který založil v Londýně Arabsko-židovské fórum, jež má za cíl snižovat napětí mezi komunitami a přispívat k jejich pokojnému soužití. Celý program naleznete na adrese www.stetl.cz/stetl-fest.

DĚTI MAISLOVKY UŽ POJEDENÁCTÉ (30. května – 2. června 2024)

Od roku 1991 je tomu už 33 let, co se díky Věře Eisenbergerové (která se pro nemoc už řadu let nemůže účastnit) a Evě Sternkükerové scházejí „děti“, které mají už od 60. let kamarády a kamarádky při Židovské obci v Praze.

Při prvních setkáních se ještě poněkud „kádralo“, aby byli přítomni pouze ti, kteří OPRAVDU na obec aktivně chodili a aby OPRAVDU pocházeli z Prahy, ne jen tak odněkud; časem se od přísného výběru upustilo, přibývali další, kteří kdysi dávno z různých důvodů (které jako děti často ani ovlivnit nebyli schopni) do Maislovky ulice nedorazili.

Děti Maislovky, 2024. Foto Petr Balajka.

Panovaly kdysi jiné doby, to připomínat nemusím... Pomysleme jen, že by za našeho dětství a mládí někdo navrhl existenci židovské školy a židovského gymnázia!

Každé takové setkání je něco těžko definovatelného, účastníci odcházejí naplnění vzpomínkami, novinkami, radostí; interval už se posunul ze tří na dva roky, a zazněly hlasy, aby se konalo rok co rok. Sraz ale vyžaduje obrovskou energii, přípravu programu, zajištění místností na srazy pro 120 (i více) účastníků, zajištění autobusu na výlet, kalkulaci výdajů, některé už téměř jisté akce se z bortí a je třeba je narychlo nahradit jinými. Do toho dostává Eva Sternkükerová, která na organizaci zůstala sama, mnoho cenných rad, které nemůže použít, mnoho dodatečných odhlášek i přihlášek...

Tentokrát vybrala šťastnou rukou spisovatele Jindřicha Manna, který ve čtvrtek 30. května program Děti Mai-

ZPRÁVY INZERCE

slovky zahájil. Stejně jako protagonista jeho poslední knihy *Stříbrný kouzelník*, z níž četl, je i Mann *kouzelník*, ale slova. Mnozí se odpoledne účastnili benefičního koncertu v Jubilejní synagoze, který byl věnován kibucu Kfar Aza, zasaženému loni 7. října vražedným útokem Hamásu.

Stejný večer jsme zavzpomínali na Tomáše Frittu Haase při knihách *Šťastný sírotek* a *Tomíčkově k třetím narozeninám*. Ta druhá, ač Bedřichem Frittou nakresle-

ná roku 1944 v Terezíně, vyjde poprvé v Tomíčkově rodné zemi zásluhou Terezy Štěpkové z organizace Schola fidentiae a Michala Plzáka, ředitele nakladatelství Kalich, a s podporou Fondu budoucnosti, bez kterého by se nic konat nemohlo.

V pátek tradiční výlet, tentokrát do Úštěku. Nádherně

zrenovovaná synagoga, kterou v roce 1993 převzala Federace židovských obcí v ČR jako objekt určený k demolicí... V sobotu odpoledne se konala velice zdařilá panelová diskuse s více než zkušným moderátorem Petrem Brodem, v níž hovořili Daniel Kumermann, Ariem Gillon z Izraele a Robert Grun z Kalifornie (bohužel bez Ireny Kalhousové, která se kvůli nemoci omluvila).

A večer tradiční sešlost v restauraci židovské obce, kam přišli úplně všichni, ba ještě víc.

V neděli dopoledne se dostavil neurofyziolog prof. Ivan Rektor z Brna s přednáškou o zjišťování dopadu stresu u osob přímo zasažených holokaustem i u jejich potomků z druhé a třetí generace. Odpoledne pak už poslední sraz v Kafárně poblíž Vinohradské vodárny.

Je to pokaždé úžasné setkání. Za jeho iniciaci jsme Věře a Evě nesmírně vděční.

Věra Trnková, Heidelberg

UKÁZKA IZRAELSKÝCH TANCŮ

■ Srdečně vás zveme na ukázkou izraelských lidových tanců pro veřejnost, která proběhne v pátek **12. července** od 16.00 hodin na venkovním koupališti v Kralupích nad Vltavou v rámci mezinárodního tanečního semináře MACHOL Čechia.

Kontakt: Ondřej Novák, besamim@volny.cz, tel.: 603 852 917, www.besamim.cz.

ULPAN: LETNÍ KURZY

■ Jako každý rok, pořádá jazyková škola Ulpán v Praze letní kurzy moderní hebrejštiny. Konají se v mnoha termínech, prezenční formou i on-line.

První úrovně jsou určeny naprostým začátečníkům a nepředpokládají žádnou znalost hebrejštiny. Všechny začátečnické kurzy slouží především jako úvod do moderní hebrejštiny, který dá pevné základy pro další studium. Lekce vede český nebo česky mluvící izraelský lektor.

Dále Ulpán nabízí kurzy pro falešně začátečníky, kteří se již s hebrejštinou setkali, ovládají abecedu a své znalosti chtějí prohloubit či po delší pauze „oprášit“, další kurzy jsou určeny jemně a mírně pokročilým studentům: buď jsou zaměřené na komunikační dovednosti v běžných situacích, nebo na možnost systematického studia, jež poskytuje všestrannější znalosti hebrejštiny. Na obě varianty lze navázat v kurzech zimního semestru. Kurzy pro středně a více pokročilé studenty už tradičně povedou pouze izraelské lektory. Zajímavým letním formátem jsou intenzivní kurzy.

Veškeré informace a ceny naleznete na www.ulpan.cz, e-mail je ulpan@ulpan.cz.

KDE ZAKOUPIT ROŠ CHODEŠ

■ Měsíčník *Roš chodeš* zakoupíte v několika pražských knihkupectvích (Academia na Václavském náměstí a na Národní třídě, Kalich v Jungmannově ulici, Oliva v Husově ulici, v Knihkupectví Franze Kafky v Široké ulici, v knihkupectví Primus ve Věžeňské ulici), v obchodě Jewish e-shop v Belgické ulici a ve vrátnici Nového židovského hřbitova u stanice metra Želivského.

■ Časopis lze snadno a výhodně předplatit u distributora SEND na adrese www.send.cz, e-mail: send@send.cz, tel. 777 333 370. Roční předplatné stojí 600 Kč, půlroční 300 Kč. V elektronické podobě rozesílá *Rch* (za 500 Kč ročně) redakce (roschodes@sefer.cz). Děkujeme za Váš případný zájem. red

ŽNO BANSKÁ BYSTRICA

Srdečne blahoželáme našim členom, ktorí v mesiaci **júl** slávia sviatok narodenín: pani Jana Luptáková, nar. 22.7. – 50 rokov, a pán Filip Wolt, nar. 24.7. – 16 rokov. Všetkým úprimne prajeme veľa zdravia a spokojnosti. *Ad mea veesrim šana!*

ŽNO BRATISLAVA

V **júli** oslávia narodeniny: pán Vladimír Donner – 78 rokov; pán Mícha Dor – 76 rokov; pani Eva Dugová – 80 rokov; pani Eva Engelová – 75 rokov; pani Ing. Agnesa Grossová – 78 rokov; pani MUDr. Eva Hulényiová – 86 rokov; pani Mgr. Soňa Ištvcánová Péterfi – 76 rokov; pani Marianna Kopelmanová – 71 rokov; pani Tatiana Kráčmarová – 77 rokov; pani Zita Kurzová – 80 rokov; pani Renáta Mencerová – 55 rokov; pán PaedDr. Ivan Pasternak – 80 rokov; pani PhDr. Anna Podhorná – 88 rokov; pán Ing. Tomáš Salamon – 70 rokov; pán Juraj Steiner – 78 rokov; pani Prof. Ing. Zuzana Sternová – 77 rokov; pán MUDr. Ivan Teplý – 82 rokov; pán František Tepper – 77 rokov; pani Ing. Katarína Traubnerová – 78 rokov; pán RNDr. Eduard Ujházy – 78 rokov; pani Agneša Urbanová – 89 rokov, a pán Ing. Ján Wister – 77 rokov. Všetkým našim oslávencom prajeme pevné zdravie.

Ad mea veesrim šana!

ŽO BRNO

V **červenci** oslaví své narodeniny: Tamará Anna Hořínková, nar. 1.7. – 6 let; pani Dita Hanáková, nar. 3.7. – 52 let; pan David Fiša, nar. 7.7. – 36 let; pani Lýdia Ferrová, nar. 8.7. – 86 let; slečna Lea Burešová, nar. 14.7. – 15 let; pan Petr Kavan, nar. 15.7. – 74 let; pan Yotam Kreiman, nar. 24.7. – 38 let; pani Věra Vozáková, nar. 30.7. – 80 let, a pani Nicole Engelmanová, nar. 31.7. – 53 let. Prajeme jim vše dobré do ďalších let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO DĚČÍN

V **červenci** oslaví narodeniny: pani Kamila Kopřivová; pani Irena Kubešová; pan Lukáš Kypta a pan Alexandr Shonert. Prajeme jim pevné zdravie.

Ad mea veesrim šana!

ŽO KARLOVY VARY

V **červenci** oslaví narodeniny: pani MUDr. Nikol Märzová, nar. 4.7. – 37 let; pan Valeriy Ukhov, nar. 7.7. – 55 let, a pan prof. PhDr. Ivan Šedivý, nar. 22.7.

**ZPRÁVY
Z OBCÍ**

– 65 let. Prajeme jim zdravie, štěstí a osobní pohodu.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO KOŠICE

V mesiaci **júl** oslávia narodeniny: pán Ing. Ernest Ackermann – 69 rokov; pani Ilona Gregorová – 95 rokov; pán Peter Haber – 76 rokov; pani PhDr. Nadežda Lambertová – 80 rokov; pani Mgr. Eva Novotná – 76 rokov; pán MUDr. Pavol Rodan – 73 rokov; pán Igor Rolný – 84 rokov; pani MUDr. Marta Rubovičová – 73 rokov, a pán PhDr. Pavol Šalamon – 73 rokov. Prajeme im všetko najlepšie a pevné zdravie do ďalších rokov. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO LIBEREC

V **červenci** oslaví narodeniny pani Eszter Honti, nar. 7. 7. – 56 let. Prajeme jí vše dobré. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO OLOMOUC

V **červenci** oslaví narodeniny: pan Mgr. Daniel Hrbek, Ph.D., nar. 29.7. – 53 let; pani Andrea Dorazilová, nar. 26.7. – 31 let; pani Barbora Dorazilová, nar. 21.7. – 27 let, a pani Linda Dorazilová, nar. 27.7. – 22 let. Prajeme jim vše nejlepší a pevné zdravie do ďalších let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO OSTRAVA

V **červenci** oslaví narodeniny: pani Jindřiška Danielová, nar. 6.7. – 92 let; pani Evženie Mandlová, nar. 28.7. – 75 let; pani Inge Rusňáková, nar. 2.7. – 92 let, a pan Ing. Josef Salomonovic, nar. 1.7. – 86 let. Jubilantům prajeme vše dobré, hlavně pevné zdravie. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO PLZEŇ

V **červenci** oslaví narodeniny tito naši členové: pan Libor Běleš – 51 let; pani Kateřina Mikulcová – 46 let; pan Karel

Steiner – 71 let; pani Klára Tydlitátová – 39 let, a pan Ladislav Václavík – 71 let. Všem oslavencům prajeme hodně zdraví, štěstí a osobní spokojnosti. *Ad mea veesrim šana.*

ŽO PRAHA

V **červenci** oslaví narodeniny: pani Rela Balejová, nar. 15.7. – 95 let; pani Nině Bourová, nar. 28.7. – 85 let; pani Lidmila Bubllová, nar. 23.7. – 97 let; pani Jana Fikart, nar. 28.7. – 97 let; pani Alena Herštusová, nar. 30.7. – 84 let; pani Ilona Homolková, nar. 23.7. – 90 let; pani Jana Janstová, nar. 7.7. – 81 let; pan Jan Jelínek, nar. 19.7. – 84 let; pani Edith Krausová, nar. 12.7. – 95 let; pani Lucie Ledererová, nar. 16.7. – 83 let; pani Hana Nermutová, nar. 12.7. – 99 let; pani Marta Neužilová, nar. 29.7. – 92 let; pani Hedvika Palečková, nar. 29.7. – 85 let; pani Annel Pavlásková, nar. 27.7. – 90 let; pan Zdeněk Pošusta, nar. 24.7. – 85 let; pani Zuzana Preissová-Fried, nar. 11.7. – 80 let; pani Magdaléna Stecherová, nar. 24.7. – 82 let, a pani Věra Tomanová, nar. 5.7. – 93 let. Všem našim oslavencům prajeme pevné zdravie do ďalších let. *Ad mea veesrim šana!*

Úmrtí

Je naši smutnou povinností oznámit, že ve věku 70 let zesnul 4. června pan Abraham Elbaz. Se zesnulým jsme se rozloučili 6. června v obřadní síni Nového židovského hřbitova v Praze.

Zichrono livracha!

ŽNO PŘEŠOV

V mesiaci **júl** oslávia narodeniny: pani MUDr. Soňa Bázlerová – 79 rokov; pani Fani Izraelová – 78 rokov; pán Mgr. Ivan Křiššák – 46 rokov, a pani Mgr. Petra Oláhová – 48 rokov. Oslávencom prajeme všetko najlepšie a hlavne pevné zdravie a domácu pohodu. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO TEPLICE

V **červenci** oslaví narodeniny: pani Hana Kredlová, nar. 15.7. – 67 let; pani Sylvia Lebovičová, nar. 26.7. – 78 let; pani Eva Skočdopolová, nar. 29.7. – 92 let; pan Robert Appel, nar. 7.7. – 60 let, a pan Miroslav Stančík, nar. 3.7. – 74 let. Prajeme jim hlavně pevné zdravie.

Ad mea veesrim šana!

ŽO ÚSTÍ NAD LABEM

Na základě rozhodnutí shromáždění členů ŽO Ústí nad Labem a Rady FŽO ukončuje židovská obec svoji činnost.

ÚTOK V DAGESTÁNU

V neděli 23. června zaútočilo pět islamistických teroristů v Dagestánu: v přímořském městě Derbent stříleli na ortodoxní kostel a vypálili synagogu, v hlavním městě Machačkale se pokusili zapálit pravoslavný kostel i synagogu. Zavraždili přitom 20 lidí, včetně pravoslavného kněze a několika policistů. Útočníci patřili k rodině představitele lokální moci Magomeda Omarova a všichni byli zabití.

Dagestán je převážně muslimská republika a tradičně zde žijí i Židé, jimž se říká horští (nebo kavkazští). Historie derbentské komunity sahá do 6. století, bývá zmiňována v souvislosti s Chazarským kaganátem i zdejší Hedvábnou stezkou. V 19. století se město stalo náboženským centrem horských Židů. Velký příliv židovských obyvatel z kavkazských měst zažil Derbent během ruské občanské války po bolševické revoluci.

Místní Židé se živili pěstováním vína a obchodem s rybami, fungovaly tu židovské školy a spolky, byly tu čtyři synagogy. Roku 1959 tvořili Židé čtvrtinu obyvatel, nejvíce jich bylo 1989 (na 13 tisíc), roku 2010 zhruba tisícovka, neboť většina odjela po pádu komunismu do Izraele. Poslední zbylá synagoga (zvaná Kele-Numaz) byla postavena roku 1914 a právě ta během útoku vyhořela.

NOVÁ PREZIDENTKA MEXIKA

Mexičané si počátkem června zvolili novou hlavu státu – a poprvé v historii této výrazně katolické země se jí stala žena, a navíc s židovskými kořeny. Nová prezidentka, jednašedesátiletá bývalá starostka Mexico City Claudia Sheinbaumová, je profesí vědkyně, odbornice na energetiku, udržitelnost a klimatickou změnu s doktorátem z Kalifornské univerzity v Berkeley. Během své kampaně zdůrazňovala odhodlání pokračovat v díle svého předchůdce a mentora Lópeze Obradora: snížit v zemi chudobu, soustředit se na vzdělávání, a především na pokračování v boji proti korupci a drogovým kartelům.

Židovský původ Sheinbaumové nebyl v kampani příliš zmiňován. Ví se, že její prarodiče z matčiny strany uprchli před nacistem z Bulharska, otcova větev pocházela z Litvy. Vyrůstala v sekulárním prostředí. Mexičtí Židé (nevelké společenství čítá na 100 000 lidí v zemi, která má 127 500 000 obyvatel) ji příliš jako „svou“ nevnímají, kromě toho jim vadí, že řada frakcí strany Morena se vyhraňuje vůči Izraeli nebo je otevřeně antisemitská.

ZPRÁVY ZE SVĚTA

Delegace horských Židů ve Vídni v 19. století.

VÝSTAVA O FESTIVALU NOVA

V polovině dubna dorazila do New Yorku výstava připomínající masakr ze 7. října na hudebním festivalu Nova, při kterém teroristé z Hamásu povraždili 370 účastníků a další odvedli do Gazy. Výstava rekonstruuje útok prostřednictvím desítek videozáznamů přeživších, zbytků kempinkového vybavení a oděvů, ohořelých a prostřílených vozidel nalezených na místě. Svědci vyprávěli o hrůzných zážitcích i přímo na výstavě.

Zájem o výstavu byl tak velký, že ji organizátoři prodloužili až do 22. června; vidělo ji přes 100 000 návštěvníků. Mnozí přišli v reakci na propalestinské demonstrace, při nichž demonstranti před budovou stříleli světlíce v barvách palestinské vlajky a skandovali „Ať žije intifáda“.

TAYLOR SWIFT A IZRAEL

Jednou z nejoblíbenějších hvězd současné populární hudby je americká zpěvačka Taylor Swift. K její oblibě mezi mladými lidmi přispívá to, že se s texty písní mohou ztotožnit. V červnu vyšla v hebrejštině její biografie – jedná se o první překlad knihy, zpracované pro dospívající mládež v ilustrované edici Penguin Workshop. Izraelští posluchači jejích písní jsou vděční za to, že ač nevyjádřila Izraeli přímo solidaritu, alespoň se nepřidala k těm, kdo ve válce židovského státu proti hnutí Hamás kritizují Izrael. Za své mlčení je napadána propalestinskými aktivisty a v kampani Blockout 2024 (zvané

„digitální gilotina“) byla zařazena mezi umělce, jejichž sociální účty „je nutné“ blokovat.

PŘEŽIVŠÍ NA OBÁLCE VOGUE

Pro obálku posledního čísla si německý *Vogue* vybral Margot Friedländerovou, která je ve svých 102 letech jednou z nejstarších přeživších holocaustu na světě. Článek o ní zachycuje i její zděšení nad vzestupem krajní pravice v Německu.

Friedländerová se narodila a vyrůstala v Berlíně, kde nějaký čas unikala deportaci v úkrytu. V dubnu 1944 byla poslána do ghetta Terezín, v němž zůstala až do osvobození. S manželem (s nímž se seznámila v Terezíně) se přestěhovali do New Yorku, po jeho smrti v roce 1997 začala psát o svých válečných zkušenostech. Od roku 2010 žije v Německu a snaží se předat své svědectví co nejvíce lidem.

WILLESDENSKÝ HRBITOV

V červnu se na Willesdenském židovském hřbitově v severozápadním Londýně sešli dobrovolníci, aby opravili a očistili kameny, které náleží většinou dětem, jež zemřely během první světové války a epidemie španělské chřipky. Akce byla součástí zpřístupnění pohřebiště návštěvníkům, které zahrnuje prohlídky či dokumentaci osudů zde uložených lidí.

Willesdenský židovský hřbitov byl založen roku 1873 jako ortodoxní pohřebiště pro Židy německého a holandského původu. Je zde pohřbeno mnoho významných osobností: rabínů, vědců, obchodníků a politiků, mj. zakladatel obchodního řetězce Tesco John Edward Cohen, několik členů rodiny Rothschildů, ale také kouzelník Horace Goldin. (am)

Vydává Federace židovských obcí v ČR, Maiselova 18, 110 01 Praha 1, IČO: 00438341, www.fzo.cz. Redakce a administrace: Izraelská 1, 130 00 Praha 3, telefon/fax 226 235 217, e-mail: roschodes@sefer.cz. Redakce: Alice Marxová (šéfredaktorka), Jiří Daniček. Sekretariát a výtvarná spolupráce: Anna Tomášková. Vychází měsíčně, nevyžádané rukopisy se nevracejí. Číslo indexu 47 680. Předplatné zajišťuje jménem vydavatele společnost SEND Předplatné, spol. s r. o. (www.send.cz; call centrum 225 985 225; mobil 777 333 370; e-mail: send@send.cz). Předplatné pro Slovensko: MAGNET press Slovakia, s. r. o., P. O. Box 169, 830 00 Bratislava, tel.: 00421-2-67201931-33, fax: 00421-2-67201910 (20,30), e-mail: predplatne@press.sk. Předplatné do zahraničí a v elektronické podobě vyřizuje administrace *Roš chodes*. MKČR E922, ISSN 121074 68. Toto číslo vychází 1. 7. 2024.

Cena 50 Kč (2,20 €)